

DAAR IS ONZE VALE OUWE, KOST'LIJK DEEL VAN GELRE'S OORD

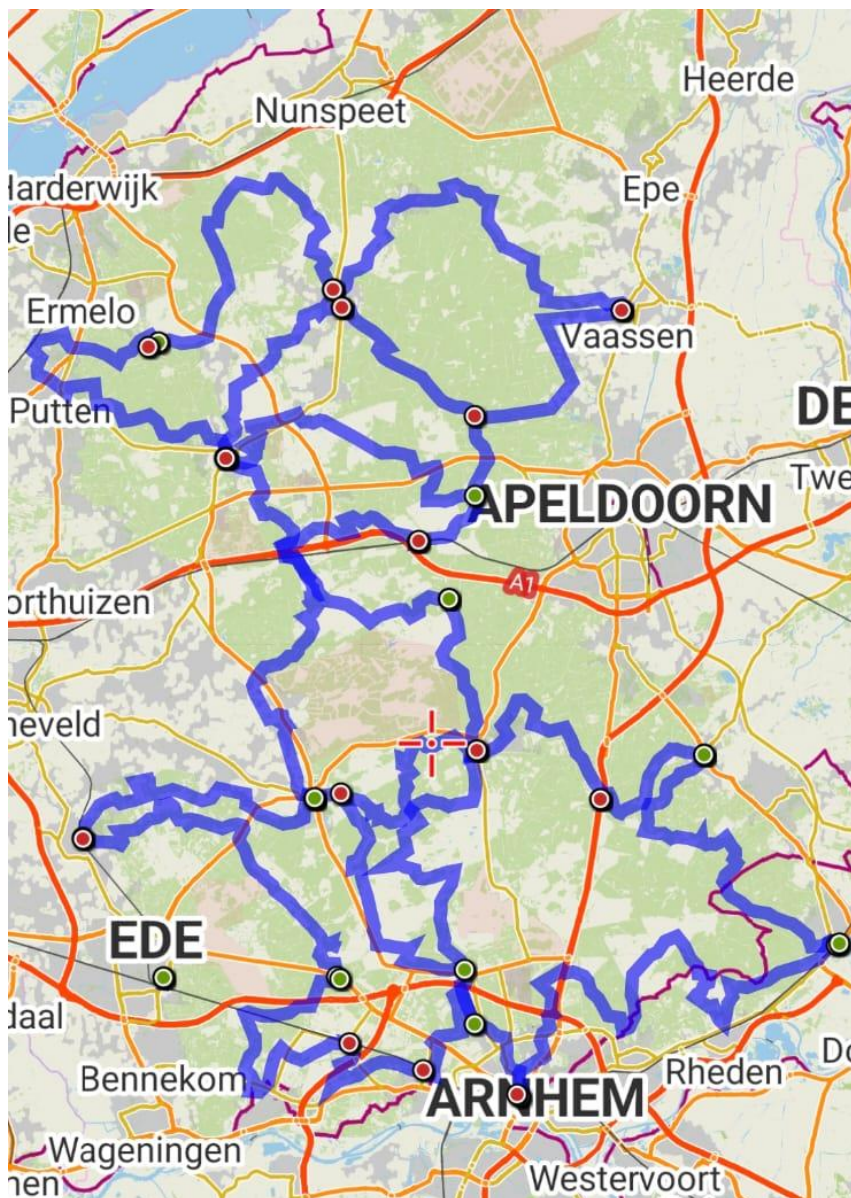
VELUWE ZWERFPAD (SP16) – 2022

INHOUD

Vooraf & Disclaimer	3
Streekpaden?	3
Etappe 1: Veluwezoom West - Arnhem	4
Etappe 1A: Arnhem – Wolfheze, 14 februari 2023	5
Etappe 1B: Wolfheze – Planken Wambuis, 7 april	9
Etappe 1C: Planken Wambuis – Lunteren, 3 mei	10
Etappe 2: Lunteren – Otterlo, 20 mei	14
Etappe 3 & 4: Otterlo – Kootwijk – Garderen, 7 juli	19
Etappe 5 en 6A: Garderen – Putten – Ermelo, 20 juli	22
Etappe 6B: Ermelo – Elspeet, 15 augustus	25
Etappe 7: Elspeet – Vaassen (Niersen), 30 augustus	29
Etappe 8: Vaassen – Hoog Soeren – Assel, 25 september, Koningsdag	36
Etappe 9: Assel – Hoog Buurlo, 31 januari 2024	40
Etappe 10: Hoog Buurlo – Woeste Hoeve, 27 februari	43
Etappe 11 Hoenderlo – Dieren	45
Etappe 11A: Deelerwoud – Loenen	45
Etappe 11B: Loenen – Dieren, 26 maart	49
Etappe 12: Dieren – Arnhem	51
Etappe 12A: Dieren – Rozendaal	51

Etappe 12B: Rozendaal – Arnhem.....	51
Etappe 13: Arnhem – Otterlo.....	51
Etappe 14: Hoenderloo – Otterlo.....	51
Etappe 15: Schaarsbergen – Hoenderloo.....	51
Etappe 16 & 17: Garderen – Elspeet - Hoog Soeren.....	51
Etappe 18: Hoog Soeren – Garderen.....	51
Bijlage.....	52
De Route.....	52
Links.....	53
Het Informatie van het net.....	54

VOORAF & DISCLAIMER

Nu we ontdekt hebben dat lange afstandlopen leuk is, hebben we nieuwe uitdagingen gevonden:

- ☞ Het Veluwe zwerfpad lijkt een leuke route.
- ☞ Het boekje is ernstig uitverkocht en een herdruk lijkt niet in de planning.
- ☞ Vindt de juiste informatie maar eens op het internet.

Maar we zijn opgeroeid binnen het Nivon, waar “*de paden op, de lanen in*” uit volle borst werd gezongen, dus wie gaat ons tegen houden? En natuurlijk worden de ervaringen opgetekend. Zo’n verhaal moet natuurlijk wel een titel hebben en wat is er dan mooier dan een passende regel uit het Gelders [volkslied](#)?

Normaal schrijf ik ergens in mijn verhaal dat iedere overeenkomst met de bestaande werkelijkheid toeval is. Dat geldt nu nog meer dan anders!

STREEKPADEN?

☞ Voor wie dit document in handen krijgt en zich afvraagt wat een streekpad is, dit is de definitie van Wandelnet.nl:

*Een Streekpad is een rondwandeling die binnen één regio blijft. De lengte van de wandelroute varieert van 80 tot 350 km¹. De wandelpaden zijn altijd in twee richtingen bewegwijzerd met een **geel-rode markering**. Inmiddels zijn er 21 Streekpaden in Nederland die samen een wandelnetwerk vormen van ruim 4.000 km aan wandelroutes.*

☞ Wie denkt dat streekpaden klompenpaden zijn kunnen we niet helpen omdat:

- Ze vaak dezelfde route hebben,
- Ze beiden regelmatig door de natuur (en daarmee de bagger) gaan,
- De wandelaars van klompenpaden en afstandwandelaars nauwelijks van elkaar te onderscheiden zijn, zeker niet als ze uit de modder komen.

¹ Het Veluwe Zwerfpad telt er dan ook 377. Dit is het type afwijking dat je in deze wereld voor lief moet nemen.

Wie toch advies wil: volg de geel-rode markeringen en niet de plaatjes met de klompjes. Weliswaar heb je bij beiden een prettige wandeling, maar je komt gans ergens anders uit.

Wie opmerkt dat de markering niet geel/rood maar wit/rood of groen/wit is, er zijn een paar opties:

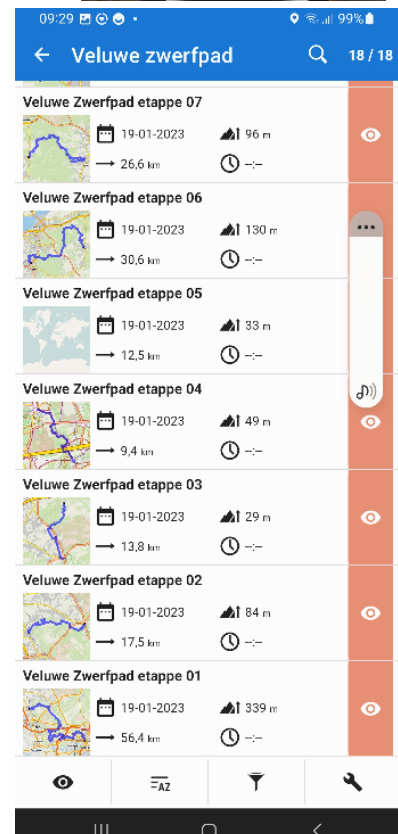
- Het bordje is vuil, even poetsen
- Je bent kleurenblind
- Je zit op een Lange Afstand pad (LAW): die zijn wit in plaats van geel, maar lopen ook vaak parallel. Gewoon even checken op de website van Wandelnet.nl (zie links)
- En als ze groen/wit zijn loop je het Grebbeliniepad. Alleen als je het Utrechtspad loopt hoeft je je dan geen zorgen te maken.

Op wandelnet kan je de GPX van iedere etappe van ieder streekpad downloaden. Dan hoeft je alleen het streepje op je telefoon maar achterna te lopen.

- Let op dat er niet ook andere routes op de app aanstaan, bijvoorbeeld een klompenpad,
- En dat je telefoon is opgeladen, anders moet je alsnog achter bordjes aan..
- De GPX houdt trouwens geen rekening met pad werkzaamheden. Dat zijn wegwerkzaamheden in traag tempo, vaak met kettingzagen en vallende takken.

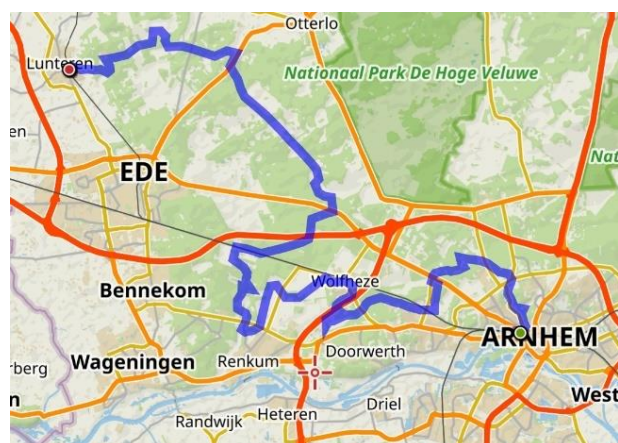
En verder: have fun!

ETAPPE 1: VELUWEZOOM WEST - ARNHEM

Deze wandeling is 56 km. In de wereld van het lange afstandwandelen is dat al gauw 60 km. Sommige wandelaars worden dan pas goed warm. Extra bolletje, chocolademelk en door.

Wij niet. Inspanning mag, is goed zelfs, maar het moet geen werken worden en je moet ook ruimte hebben voor koffie en bijpraten. Die 56 km kan in twee keer, maar je kan ook iets meer koffiedrinken. En dus worden het drie wandelingen:

Het moderne station van Arnhem is een van de mooiste van het land, met een opvallende architectuur. Helaas zien we alleen de fraaie overkappingen van de perrons, want het Veluws Zwerfpad² begint over de brug aan de achteruitgang van dit station. Niet verkeerd, want je loopt bijna onmiddellijk in [Sonsbeek](#), een 67 ha stadspark uit de 17^e eeuw. Door het water, dat uit de heuvelrug komt, was het mogelijk een park aan te leggen met stromende beekjes en vijvers. In de opkomende zon, die over de bodem met rijp en de witte wieven schijnt, lijkt het park nog mooier. Er zitten verschillende aardige gebouwen en follies, waaronder zelfs twee watermolens.

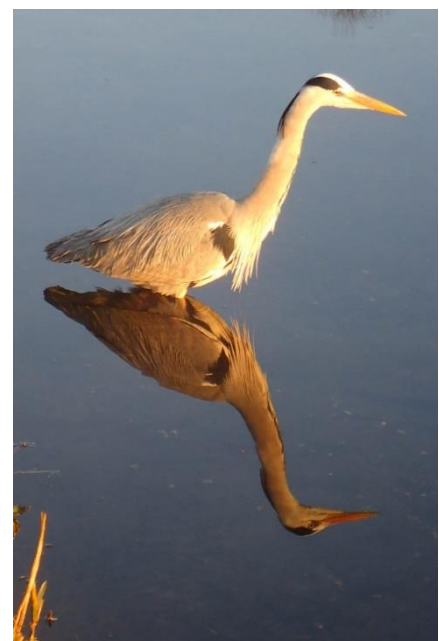

De witte is het bekendst, maar “de andere” is niet minder mooi.

Vandaag zien en horen (spechten) we veel vogels, maar de mooiste die in beeld komt is een blauwe reiger. Normaal zijn ze vrij schuw, maar deze staat er op het fotomodel uit te hangen. Waarschijnlijk in het terechte vertrouwen dat we geen natte voeten gaan halen alleen om hem te pesten.

Het park gaat min of meer ongemerkt over in park [Zypendaal](#) uit de 18^e eeuw, met een enorme beukengroep voor het huize Zypendaal (spreek uit Ziependaal). Het enorme landhuis werd in de 19^e eeuw verbouwd en is in 1975 overgedaan aan de Gelderse Landgoederen en kastelen. Die hebben er nu hun kantoren. In de zomer kan je het museum op de 1^e etage bezoeken, maar dat is het nog lang niet en ook de vrij toegankelijke tuin trekt ons niet onmiddellijk.

Erlangs en er omheen lopen is absoluut niet verkeerd. Inmiddels hebben we de route op de bordjes goed te pakken al valt op dat er best veel ontbreekt of beschadigd is. Vermakelijk zijn de BunBun stickers die erbij zijn geplakt.

² Oké de officiële naam is anders, maar dit bekt beter volgens Karin.

Na het park gaat het nog meer de natuur in bij de bossen rond Schaarsbergen.

In de heide bij Schaarsbergen staat een monument voor [Clément van Maasdijk](#). De naam zegt me vaag iets, dus het internet wordt geraadpleegd. Het leidt tot aardige feitjes. In mijn vroegste jeugd woonden we, bij mijn grootouders in, op de Wijnmalenstraat. Daar ben ik tot in mijn pubertijd langs gegaan. De naam Wijnmalen vond ik vreemd. Waarom zou iemand in

vredesnaam vloeistof gaan malen. Ook de naam van de straat om de hoek was vreemd. Waarom was het niet de Macaronistraat, maar de Marconistraat? En de straat op de andere hoek was, jawel de Maasdijkstraat.

Met een vaag monument, maar met een leuk muurtje waar je als kleuter leuk kon spelen. Nu blijkt dat de straten in deze dertigerjarenbuurt naar vliegers uit het begin van de 20e eeuw zijn vernoemd. Clément van M heeft de twijfelachtige eer zich als eerste Nederlander in 1910 doodgevlagen te hebben. En dat heeft hem een steen op de hei opgeleverd.

We vervolgen de weg langs het klompenpad [Schaarsbergenpad](#). Daarmee komen we in de het Maasbergsebos, weinig opmerkelijk met veel campings. Dan lijkt het of we onder de snelweg door moeten, en daar kan ik me vanuit de voorbereiding niets van herinneren. En inderdaad, te veel bordjes weg

en onvoldoende de GPX in de gaten gehouden: we zitten verkeerd. Maar met de kaart weten we een aardige route naar landgoed [Warnsborn](#) (wat staat voor zuivere bron) te vinden, zonder dat we dezelfde weg terug moeten. De geschiedenis van het gebied gaat terug naar het begin van de 15^e eeuw, het huidige complex van Groot Warnsborn is aan het begin van de 19^e eeuw neergezet. Nu is het een hotel-restaurant. Er omheen zijn verschillende sprengen, beekjes en

vijvers. Je kan er overal rondwandelen, dus we kunnen het gebied aanraden. Naast de natuur staat er ook het een en ander aan beeldende kunst.

Bij de boerderijen vind je wat vee, en dus ook mijn zuster.

Landgoed de Lichtenbeek is het volgende gebied. Mogelijk valt op dat er geen foto van Huize Lichtenbeek te zien is. Dat klopt, het is in 1942 volledig afgeftikt. Daarna werd het gebied onderdeel van de slag om Arnhem, met de nodige vervolgschade.

Er staat een laag, maar verder prima bankje, zodat we op ons gemak kunnen lunchen. Daarbij hebben we zicht op een monument in de verte dat ons vaag bekend voorkomt. Even overwegen we te gaan kijken, maar het lijkt toch wel een stukje om.

Dan lopen we tegen het [Rosandepad](#) op, dat we op 21 maart '22 hebben gelopen. Toen is het monument gefotografeerd, omdat dit klompenpad er wel pal langs gaat.

Waar het monument de luchtlanding herdenkt, is begraafplaats Oosterbeek het volgende oorlogslitteken, met 1750 graven van geallieerden die de luchtlandingen van 1944 niet hebben overleefd.

Onmiddellijk hierna lopen we

Oosterbeek binnen, langs het spoor. In de berm staan de krokussen en sneeuwklolkjes volop in bloei.

Bij in Hotel [Dreyeroord](#) staat een volgend oorlogsmonument. Hier hebben de Engelsen een tijd standgehouden, voor de Duitsers ze alsnog uit het hotel verjoegen. Hoewel

het hotel zelf de oorlog heeft overleefd is het een aantal jaren later alsnog platgegaan.

Het dorp uit brengt ons bij de Bilderberg- en Wolfhezerbossen rond de gemeente Renkum. Misschien is dit wel het mooiste deel van de route, met heuvels, dalen, bos en hei. En voor Karin bruggetjes.

We zijn ervan overtuigd dat het Nivon een speciale werkgroep

heeft die de opdracht heeft iedere vorm van horeca te mijden. Gelukkig hebben ze hotel Fletcher Wolfheze niet opgemerkt, zodat de koffie en appelgebak vandaag toch goed komt.

De [Wodanseiken](#) in Wolfheze zijn 400-600 jaar oud en staan langs de Wolfhezerbeek uit 1550. Door de waterstand zijn ze niet heel erg gegroeid, dus wie enorme bomen wil zien kan beter blijven kijken bij de beuken eerder op de route.

Verder de bossen in lopen we even op met het [Molenbeeksepad](#), maar dan gaat het even mis. Er is een onderhoudsploeg actief die rood-witte lintjes heeft gespannen. Nu is mijn stelling dat je beter thuis kan blijven als je je door een lintje laat tegenhouden, maar dat gaat niet altijd goed. In dit geval staat een groep stevige lieden te schreeuwen en gebaren dat we

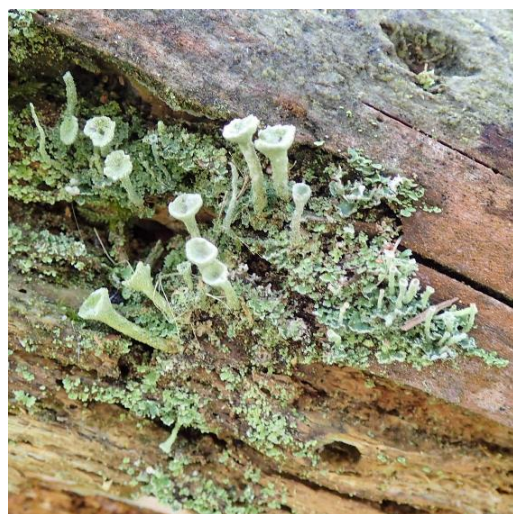
in overtreding zijn. Ik deel mijn visie over rood-witte lintjes, maar dat maakt de sfeer niet vrolijker. Inmiddels zien we dat ze niet alleen het pad hebben afgegraven, maar dat je ook een van Karin d'r favoriete bruggetjes hebben weggehaald. Daarmee maken ze wel een overtuigend punt dat een andere route aan te bevelen is. Ze leggen keurig uit hoe die loopt. Naar mijn mening zou dat direct moeten

gebeuren als je uitgezette wandelingen onderbreekt, maar de uitleg is goed. En zo komen we binnen de kortste keren via een volgend mooi stuk bij het Ecoduct over de A12 van Wolfheze.

Eerst vragen we ons af hoe dieren over dit lullige pad moeten komen, maar door een gat in het muurtje langs het pad is te zien dat uiteindelijk de dieren de meeste ruimte krijgen. Die zien we verder niet, maar wel deze prachtige korstmossen. Er loopt

een vrijwilliger die, als onderhoudsman, dit pad bijhoudt. En inderdaad, er staan in sommige stukken uitstekende nieuwe palen en route aanduidingen (speciaal voor mensen met een leesbril).

Van daar is het nog maar een klein stukje naar station Wolfheze. De eerste 23,8 km zit erop!

ETAPPE 1B: WOLFHEZE – PLANKEN WAMBUIJS, 7 APRIL

Stef zet ons af bij restaurant de Planken Wambuis, genoemd naar het gelijknamige natuurgebied. Vandaag lopen we noord-zuid. Langs het restaurant gaan we de bossen in richting de Sysseelt. Met het Trekvogelpad heb ik dit gebied al eerder doorkruist. De route van vandaag leidt ons volledig rond de Ginkelse heide, wat jammer is, want die is ook best mooi. Maar ach, we hebben nog 330 km voor de boeg, dus wie weet wat we nog tegenkomen.

We pauzeren bij een spoorwegovergang met een opmerkelijke heuvel met een bakstenen muur.

We speuren de omgeving af naar een uitleg, maar blijven zitten met de vraag waarom dit ding hier staat.

Na de stop zien we een bord "Natuurvriendenhuus/Museum". Kijk, en daar zijn we in onze jeugd vaak geweest. Dus pakken we de weg die er

langs gaat. Ergens op internet heb ik gelezen dat ze in dit Nivon huis "de Bosbeek" zelfs nog de gids van dit zwerfpad verkopen.

En dus stappen we er binnen, waarbij het opvalt dat er wel heel erg verbouwd is. We leggen uit dat we vanuit jeugdherinneringen een kijkje willen nemen en of ze een gids hebben. Ze hebben alleen een gids van LAW4 en een fietsroutegids.

"Maar als je hard genoeg loopt werkt dat net zo goed" is hun advies. Wij

bedanken voor de eer en beginnen over het gebouw: wat is het verbouwd. De bezoekers vragen wanneer we er zijn geweest. Ik gok: "rond '70". Dat zou kunnen, want het oude huis is in 1973 volledig afgebrand, waarna dit nieuwe pand een paar honderd meter verderop opnieuw is neergezet. "En het museum?", probeert Karin. "Dat moeten ze nog afplakken op de borden, want dat is al 9 jaar dicht".

We verlaten het pand en onze jeugdherinneringen en gaan verder het bos in langs de Bosbeek (nu het water, niet het huis).

Je maakt er geen verhaal van, of je zou moeten wijzen op de grafheuvels in dit gebied, maar de Veluwe Oostereng is een prachtig gebied. We zien veel vogels, maar helaas geen wild, of het zou een losgebroken schaap moeten zijn dat in hoog tempo op ons af komt hollen.

Nu zijn ze weinig agressief, dus ruim voor er een poging wordt gedaan ons van de sokken te lopen neemt het dier een haakse bocht en verdwijnt door het schrikdraad richting kuddegenoten.

Wat blijft is een prachtig uitzicht over water, weilanden en bos en vooral een degelijk bankje. Dus is het tijd voor mueslibollen met geitenkaas en wat te drinken.

Dat het mooi wandelen is hier blijkt wel. We kruisen het Maarten van Rossempad, paarse en gele routes met mannetjes, het [hartensepad](#) en het [molenbeeksepad](#), dat we de vorige etappe ook al hadden gekruist. Een sticker maakt duidelijk dat ook een andere afstandwandelaar is langsgeslagen.

In Natuurgebied de Keijenberg passeren we een werkschuur van Staatsbosbeheer, en daarmee een kabouterpad.

Er volgen dan nog de natuurgebieden Quadenoord en de Renkumse

heide. Van die heide is weinig te zien, maar van Renkum is het nog maar een stukje naar Wolfheze. Daar lopen we over het enorme terrein van zorginstelling "Pro Persona" voor we de bocht nemen naar het station.

Volgende keer maken we de eerste etappe af!

ETAPPE 1C: PLANKEN WAMBUIIS – LUNTEREN, 3 MEI

Stef zet ons af bij de Planken Wambuis. Dat gaat niet zonder slag of stoot. De omgeving van station Ede-Wageningen ligt al tijden op de schop. Nu is de verlengde Arnhemseweg, en daarmee de laatste kilometers naar de start, afgesloten.

Met een extra bocht over de A12 en de nodige zweetdruppels bereiken we de uiteindelijk toch de parkeerplaats bij de startplek.

Althans, daar gaan we van uit, want er is geen routebordje te zien. En ook achteraf kunnen we vaststellen dat de routeaanduiding vandaag bagger is. Neemt niet weg dat het de eerste echt warme dag van het jaar is en dat we direct een plekje in de zon vinden voor de eerste koeken.

Minder fraai is een groep dode bomen die laat zien dat het slecht gaat met de natuur.

Daaromheen is nogal wat heide. Het grootste heidegebied in de buurt is natuurlijk de Ginkel, maar dit zwerfpad weet er precies langs te lopen. Dus besluit Karin dat alle heide in de buurt de Ginkel is, zodat we dat niet gemist hebben.

Wat we in ieder geval niet missen is een eerste hinde die het bos inloopt, en daarmee ook de eerste van onze hele tocht.

Nummer twee laat niet lang op zich wachten. Achter een wildscherm staat een jonge reebok. En dat is vooral opmerkelijk omdat dit soort schermen in onze ervaring vooral de plaatsen markeren waar je helemaal niets ziet.

Tevreden lopen we door, om er na een eindje achter te komen dat we bij het scherm al verkeerd zaten. Gelukkig brengt de GPX op de mobiel ons weer op de route en bij een volgend uitkijkpunt vanaf een heuvel. Geen wild, maar een prachtige natuur.

Na een flink stuk door het bos komen we bij open veld, met op de grens een kunstwerk met afgeronde rood- en grijsgranieten keien: een kunstwerk met de naam "kudde".

Dat het een mooi gebied is blijkt wel uit het grote aantal wandelroutes dat hier is uitgezet. De *kudde* kende ik al van het Trekvogelpad, maar er is ook een reeks klompenpaden. Het [Kreelsepad](#) gaat langs een wildwal en grafheuvels. Daarmee komen we ook bij een tweede uitkijkpunt over wal, op het Mosselse Veld. We spotten een wild paard, de rest van de kudde lijkt achter een volgende heuvel te staan.

De bomen rand langs het veld heet het Roekelse bos. Weinig opmerkelijk, maar er staat een aardig informatiebord uit de reeks “*het verhaal van Ede*”. Deze gaat over de vele [grafheuvels](#) in het gebied. Daarlangs loopt dan weer het [Beek en Bultpad](#).

We besteden veel aandacht aan mooie bankjes waar we zouden kunnen lunchen. Maar iedere keer als we er een zien moeten we vaststellen dat we gewoon te vroeg zijn.

Dus uiteindelijk eindigen we op een boomstam, waarbij we beiden even naar huis bellen om te melden dat we het prima naar ons zin hebben.

Als we goed op gang zijn moeten we een stuk langs een groot hek. Aan de andere kant staat weer zo'n prima bankje. En nog in de zon ook.

Dan belt Nelleke, die ons via tracking kan volgen, met de mededeling dat we verkeerd lopen richting Lunteren, en dat we het Wekeromse Zand missen. Het hek naast het pad maakt duidelijk dat afsteken onmogelijk is. Ik weet dat Wekerom mooi is, dus we keren maar om. De routebordjes vinden we niet, maar volgens de kaart gaat het nu goed. We worden beloond met een paar mooie citroenvlinders, het Wekeromse zand en met dat prima bankje, dat nu aan de

goede kant van het hek staat. Bovendien zit hier weer een eerste route aanduiding. We vieren het met een chocomel op het bankje.

Even verderop zien we een aantal stenen liggen. Het is nog net geen hunebed, maar toch wel een hunewiegje.

Het blijkt het [Middelpunt](#) van Nederland op de Gouds- of Lindeboomsberg.

Nu is de vraag hoe je het midden van Nederland bepaalt. Dat blijkt door twee dingen te zijn. Allereerst door het wiskundeboek dat je hanteert en daarnaast door de VVV.

kalenderstenen (of zonnwendestenen).

Wat het eerste betreft: je kan een cirkel om ons land trekken en het middelpunt bepalen, maar je kan ook gaan voor een driehoek. Dat levert verschillende uitkomsten op. Verder zou je nog andere geometrische vormen kunnen bedenken. Kortom ons land kent een reeks van middelpunten. En dat is het moment waarop de VVV in beeld komt. (Pre-)historische punten werden gemarkeerd door zwerfkeien, de

Nu is de oermens te verwijten dat ze op dit punt de afwerking niet goed gedaan hebben, er was geen middelpunt van Nederland kei te herkennen. De VVV van Lunteren heeft in de 20^e eeuw die fout krachtig hersteld door alsnog een zwerfkei te plaatsen³. Later is daar beton en wat extra stenen aan toegevoegd om het middelpunt op zijn plek te houden.

Verder valt alleen te melden dat het hier inderdaad prachtig is.

We passeren natuurgebied de Scheeleberg op Wekeromse Zand voor we bij een hek aan de andere kant van het gebied komen dat door een medewerker van het Gelderslandschap keurig voor ons wordt opengehouden.

We kruisen het [Valksche pad](#) en zien iets van de cultuurroute van het Museum Lunteren. Uiteindelijk zijn we meer onder de indruk van nog eens twee herten die voor ons de weg oversteken.

Ondertussen belt Nelleke met een woest verhaal over een man die voor de deur stond om onze auto mee te nemen. Het blijkt in de haak te zijn, maar zo onzorgvuldig dat we na een lange tijd toch definitief afscheid lijken te nemen van VW.

Hetzelfde geldt voor het zicht op onze omgeving. Hier is de oorzaak een vuilnisauto die een paar keer langs komt met een maximale hoeveelheid stof.

De laatste bocht van de route is langs de koepel van het Luntersche Buurtbosch. Het begon in de 19^e als een theehuisje van waaruit je over de omgeving kon uitkijken.

Men had niet voorzien dat dat uitzicht zou verdwijnen als je er een bos omheen

aanplant. Dus is er een aantal verbouwingen geweest om boven de bomen uit te kunnen blijven kijken.

---

³ Die nog eens door studenten uit Wageningen is gejat om het middelpunt daarnaartoe te verplaatsen.

De laatste is uit 1965 toen de gemeente Ede ter nagedachtenis aan notaris v.d. Ham een serieuze toren heeft gebouwd. Lunteren verdient tenslotte een toeristische trekpleister was de redenatie.

Daarna is het nog maar een klein stukje van de heuvel naar beneden richting het station in Lunteren en van daar uit door naar huis.

Daarmee komt een eind aan etappe 1 van het Veluws Zwerfpad. Op papier een wandeling van 56,4 kilometer. Toegegeven, iedere dag zijn we wel ergens een stukje om- of verkeerd gelopen, maar met vlak 70 km op de teller denken ze toch dat de route niet heel exact berekend is. Op naar etappe 2.

ETAPPE 2: LUNTEREN – OTTERLO, 20 MEI

Zonnig, niet te heet: vandaag is het ideaal wandelweer. Karin parkeert haar auto in Otterlo en ik geef het routeprogramma van de “voorloop Hyundai I20” de opdracht naar Lunteren te rijden. Die stuurt ons al gauw over een zandweg door het bos, maar er valt niet te ontkennen dat we daardoor snel in Lunteren staan.

Daar begint de tocht met een weinig interessant rondje “station Lunteren”, vooral als we ontdekken dat we vanaf de parkeerplaats ook zo rechtdoor naar de start hadden kunnen gaan.

De wandeling gaat al snel langs wat akkers het bos in.

Daar staan op verschillende

plekken
metalen
kijkdozen,

waardoor je een blik op het verleden kan werpen.

En als het om blikken werpen gaat, ook de telefoon krijgt er veel. De routeaanduiding is of weer bagger, of overdreven. Neem nu dit voorbeeld: nr.19 en nr. 22 staan er drie keer op, naast wat andere nummers. Pas helemaal onder aan staan de klompenpaden ([Meulunterenpad](#)) en het streekpad.

Maar laten we eerlijk zijn: beter onderaan en zichtbaar dan gejat, gesloopt en/of niet terug te vinden. Daarvan komen we op een aantal plaatsen de sporen tegen.

We komen snel bij een uitkijktoren, met aan de voet een bankje. Het is de uitgelezen plek voor koeken en chocomel. Voor het uitkijken vinden we het nog te vroeg.

De tocht gaat parallel aan de vorige tocht, nu iets meer naar het noorden. Het kan niet missen dat we bij het Wekeromse veld uitkomen en daar weer bij het middelpunt van Nederland. Na wat we er over hebben gelezen is het heel bevredigend dat het weer een iets ander [punt](#) is, ondanks de pogingen van de VVV om ons van alle kanten naar het vermeende middelpunt te gidsen.

Dit gebied wordt al [duizenden](#) jaren bewoond. In dit gebied werden kleine [\(Raat\)akkertjes](#) gebouwd, met wallen er omheen om het stuifzand tegen te houden. De paarden, varkens en koeien zorgden voor de nodige mest.

Het eerst wat we er van zien is een Germaanse waterput in een kuil in een bomenring. Hij is gedateerd op 800 v Chr. Karin constateert dat er geen druppel water te zien is. Ik neem het

ze na 2800 jaar niet kwalijk.

Het speuren naar wild is vandaag niet heel succesvol, we zien twee knorretjes, maar die lijken als “huisdier” in het weiland bij het paard te staan. Alleen een grote haas schiet voor ons weg. Wel lopen er de nodige wandelaars over de vele routes die hier zijn uitgezet, waaronder weer een reeks klompenpaden.

Dan komen we bij Elkenstek in Wekerom. De Raatakkers zijn al genoemd, hier is er veel zichtbaar gemaakt onder de naam “Celtic fields”.

Hierover heerst een talenstrijd. De akkertjes zijn voor het eerst gevonden en beschreven in Engeland, en hebben daar de “type” naam “Celtic Fields” gekregen. Zo staat het op de borden, de websites en in de volksmond. Maar archeologen en taalpuristen geven aan dat er geen Kelt in de buurt is geweest. Juister zou dan “*Germanische Felder*” zijn, maar ik ben er van overtuigd dat dit hem niet gaat worden. Bovendien waren er wel Kelten 😊.

Hier bij Elkenstek heeft men een boerderij gereconstrueerd op basis van palen die zijn gevonden. In het gebouw is een deel voor het vee, een deel voor bewoning. En nee, er was geen koffi corner, dat kwam pas na de 17^e eeuw.

Er staat nog een gebouwtje bij dat is gemaakt van leem en wilgenhout. Het geheel geeft een aardig beeld. Persoonlijk zet ik er wel vraagtekens bij. De mensen waren een paar duizend jaar geleden veel kleiner. De Ierse “bothy’s” en de veen-plaggen hutten zijn allemaal veel lager. Dit bouwsel lijkt me daarom veel te groot. Maar het blijft leuk.

Er omheen worden de granen verbouwd waar we nog nooit van gehoord hebben zoals “bedekte gerst” en “emmer”. Het gebied is leuk genoeg om er een aparte fotopagina aan te wijden. Tenslotte was het ook onze rustplek.

Voedsel

In de ijzertijd werden granen verbouwd, zoals emmer, bedekte gerst en gierst, maar ook een= koor, spelt en mogelijk ook al rogge en haver.

Celtic Fields

zandverstuivingen.

Als regelmatig bezoeker van de woestijnstaat Dubai kan ik het niet laten een foto "Dubai light" van haar te maken.

Een tijdje lopen we door een vrijwel verlaten gebied, waarbij we het er over eens zijn dat dit deel veel mooier is dan het stuk dat we de vorige keer hebben gezien.

Na een tijdje neemt de bevolkingsdichtheid toe en zien we dat de jeugd massaal bezig is met gaten graven en hutten bouwen.

ene na de andere camping, wat voor Karin steeds aanleiding is om in de [hit](#) van "Ome Henk" uit te barsten.

Uiteindelijk zien we in Roekel een bord dat 200 meter verderop Zorgboerderij de Jachthoeve te vinden is. En wat is nu 2*200 meter voor een kop koffie?

Het blijkt dat de restaurantruimte van de hoeve helemaal vol zit en dat er feitelijk niemand van het bediend personeel in beeld is.

Daarna gaan we verder het Wekeromse Zand in. Karin verklaart dat we weer op de Ginkel zijn. Je kan veel van haar zeggen, maar niet dat ze niet consequent is! Ik zeg haar maar toe dat we een aparte wandeling over de Ginkel gaan maken.⁴

Als snel maakt het Wekeromse zand zijn naam verder waar. Hoewel er wat aardige meertjes zijn is het in eerste instantie een gebied met

Op zo'n moment weet je zeker dat een parkeerplaats nooit ver weg kan zijn en inderdaad, even later verlaten we het gebied langs rijen auto's om het landbouw- en veeteeltgebied in te lopen.

Het wordt nu tijd om te werken aan een van de doelen van vandaag: het scoren van koffie. Dat blijkt, zoals in eerdere verhalen ook als is gemeld, geen eenvoudige opgave. Wel zien de

---

⁴ Dat zal wel het [Kreelse pad](#) in augustus worden.

Dan blijkt dat er ook een winkel is, dus daar maar eens kijken. Er staat een vrouw die verkoopt. Niet alleen mokken (waar Karin met genoeg gebruik van maakt) maar ook alles wat op de menukaart staat. En ze is bereid om het op het terras te laten bezorgen. Daardoor kunnen we in de zon ons doel van vandaag duidelijk afvinken.

Dan blijkt zus ook nog een verrassing te hebben. Ze roept vandaag uit tot internationale “Broertjesdag” en geeft me een dopper met opschrift en een zakje met wandelspeeldjes waarop “de Wandelaar” staat.

De toch al geweldige dag kan niet meer stuk.

Na de stop is het vooral de route uitwandelen naar Otterlo. Dat is helemaal niet verkeerd zo tussen de weilanden en het geeft Karin bovendien de mogelijkheid

van tijd tot tijd in gezang uit te barsten. Het laatste stuk loopt langs een wat grotere weg. Daar is weinig aan en we zitten met de uitdaging dat we nog een lunch naar binnen moeten werken. Op dat moment passeren we het Mosselsepad. Dat is ook de straatnaam waar de parkeerplaats van haar auto aan ligt. We bedenken ons geen moment en pakken de veel aantrekkelijkere zandweg. Daarbij maken we een kleine vergissing. Dit alles is nu de gemeente Ede. Vroeger waren het aparte plaatsen zoals Meulunteren, Lunteren, Roekel en Mossel. Daardoor hebben verschillende wegen de naam Mosselsepad gekregen. Die van ons eindigt net niet waar we moeten zijn, maar wel bij een keurige tafel met bankjes waar de mueslibollen geitenkaas en de laatste chocolademelk alsnog soldaat worden gemaakt. Bij de bank staat een groot bord van de Hervormde Gemeente voor de jaarmarkt. Naast de vele activiteiten die je overal tegenkomt doen ze ook aan de laatste verwondering van de dag: “Geweï hangen”.

Ik heb geen idee, maar internet helpt me aan het antwoord met bijgaande foto. Ik kom er niet voor terug, maar het is een leuk weetje 😊.

Het blijkt dat de verschillende Mosselsepaden dicht bij elkaar liggen. We lopen al snel langs een tabaksschuur Otterlo binnen, waar het routeprogramma in Karin d'r auto ons langs een veel minder spannende route terug brengt naar de Hyundai in Lunteren.

Of eigenlijk Garderen – Otterlo, want we weten waar we de auto in Otterlo kwijt kunnen, dus dat is makkelijk afspreken. Zelfs als blijkt dat de parkeerplek opnieuw is ingezaaid is het 's ochtends vroeg makkelijk parkeren en rijden we op ons gemak door naar Garderen. Het weer is prachtig, dus teruglopen naar Otterlo lijkt alleen maar een feestje, en dat blijkt het ook te worden.

Dat geldt zeker voor Karin, die nu langs een aantal paden komt die ze vanuit de auto al een paar keer had gezien en die ze eigenlijk vanuit haar huis in Putten allang een keer had willen verkennen.

Als dan ook vrijwel onmiddellijk een weiland met ezels wordt geboden kan haar geluk helemaal niet meer op.

Na een tijd tussen de akkers en de weilanden gelpen te hebben gaan we bij wandelgebied “Vossen” de bossen in. Hier wordt het tijd om een dramatische foto te maken. Gisteren is de storm “Poly” over getrokken. De zwaarste zomerstorm in de geschiedenis van de meteorologen. En jawel, bomen omgewaaid, treinen stilgelegd, dodelijk ongeluk en miljoenen schade. De mensen van “code rood” waarschuwen er voor dat er mogelijk nog losse takken naar beneden kunnen komen. Een deel van de familie ziet ons dan ook liever in een schuilkelder dan aan het wandelen. Wat is er dan leuker dan een foto waarop een van ons zich tussen taken en over boomstammen worstelt. In een bos hoef je nooit lang om je heen te kijken voor je zo’n plek ziet.

In werkelijkheid lopen we probleemloos.

Zo probleemloos zelfs dat we voor we het weten in Kootwijk staan, voor een beeld van een groep schapen en voor het café waar Karin d'r schoonvader regelmatig een borrel ging drinken met een vriend.

De eigenaar van dat pand is ook eigenaar van 't Hilleetje dat er tegenover ligt en waar Karin en Wendy regelmatig zijn gestopt met hun paarden.

Nu weet je bij deze wandelingen nooit waar de volgende kop koffie vandaan komt, en het is het eindpunt van de etappe, dus aanleiding genoeg om op een terras te gaan zitten.

Daar maakt ze serieus werk van door een formele beoordeling van de appeltaart te beginnen. Door de goede vulling scoort deze een 7,5. Voor mij ontbreekt alleen een knapperige zijkant 😊

Dan vervolgt de tocht richting

Harskamp. Het is rond het middaguur, en dus ook haptijd op het militaire oefenterrein. Het wordt er heerlijk stil door in de natuur.

Het Kootwijkerzand is ongetwijfeld het zwaarste deel van de route. Door los zand, onder de brandende zon maakt dat we onze vochtvoorraad stevig aanspreken. Ook zijn er nauwelijks wegwijzers in de enorme zandbak wat je het gevoel geeft dat je op de gok loopt. Maar na verloop van tijd gaat het zand over in een bos en bedenken we dat we naast dorst ook honger hebben. Tijd voor de lunch dus.

Het is alleen jammer dat men de houten delen van de tafels en bankjes heeft gesloopt, zodat er alleen nog maar betonnen staanders te zien zijn.

Maar geen zorgen, een omgezaagde boom is niet alleen geschikt voor een rampenfoto, je kan er ook op gaan zitten met je broodje en je chocomel.

Buiten het bos komen we langs een wijngaard. Het verbouwen van druiven neemt, met dank aan de ongewenste temperatuurstijging, de laatste jaren stevig toen.

Alleen al van de aanblik krijg je dorst, al gaan wij in Harskamp voor icetea om de

vochtvoorraad aan te vullen.

Het laatste stuk richting Otterlo is het minst inspirerende deel van de route. Je loopt veel over verharde weg in een vrij saaie omgeving. Maar voor wie oplet is er altijd wat te zien. Zo wordt mijn vermoeden dat wilde zwijnen niet bestaan en alleen het gevolg

zijn van uit de hand gelopen fantasie weer een bevestigd door deze beeldengroep.

Dat het wat saai is kan ook komen doordat het leven stil ligt en iedereen in de schaduw verdwijnt.

Maar alles bij elkaar blijft het lopen absoluut leuk en bedenken we voor Otterlo al hoe we een volgende keer kunnen lopen.

Het is al eerder gezegd, de afstandindeling van de etappes van dit streekpad is merkwaardig. Neem nu vandaag. Het is misschien wat overdreven om te zeggen dat de etappe er op zit voor je je veters hebt gestrikt, maar het is eigenlijk te kort om serieus te gaan wandelen. Etappe 6 daaraantegen is net te lang om echt leuk te zijn. En hoewel er geen mooier eindpunt is dan dat van

etappe 5 verzinnen we een list. Stef zet ons af bij de start en haalt ons op bij een zelf gekozen finish en zo lopen we de 25 kilometer die we eigenlijk willen.

Die start is in Garderen.

Je loopt vrijwel onmiddellijk de bebouwde kom uit en het eerste de beste schaap geeft eigenlijk al aan wat voor een dag het is. Lekker lui in de zon, zonder zorgen.

Twee dingen vallen op. De route aanduiding is voortreffelijk, en de bankjes zijn heel en talrijk, ook al zijn sommige ernstig overgroeid.

Karin heeft hier een eenvoudige verklaring voor. We zitten in haar woonplaats en dus is alles in orde.

Ik benoem haar daarom direct tot leider van de tocht, iets wat ze aanvaard zolang we in Putten zijn.

Het gemengde bos is prachtig, misschien wel het mooiste wat we tot nu toe op het zwerfpad zijn tegen gekomen.

Bovendien zijn de paden prima, zodat het makkelijk weg loopt.

We passeren een observatiescherm, waarbij je door de gaten kan zien dat er nog meer bos is, en we komen een enorm houtsnijwerk met als titel "Medusa" tegen. Er staat meer werk van deze houtkunstenaar in de omgeving en ook deze is zeer de moeite waard.

We kruisen een weijtje met bankjes waar we bij een eerder tocht

gepauzeerd hebben, maar deze keer lopen we door in het Putterse bos, want Karin ruikt het

eind van de etappe. En daarmee ook koffie. Dat is niet zo gek, want haar huis ligt op nog geen 100 meter van de route.

Ook voor mij is het laatste stuk daarmee zeer bekend terrein, maar het blijft mooi bos, wat zeker de moeite is om nog een keer door te wandelen.

Bij een stop als deze bestaat het risico dat je de handdoek direct helemaal in de ring

gooit, maar we zijn flink en starten vrij snel deel twee van de tocht. Het eerste stuk gaat dwars door Putten, langs bloeiende vlinderstruiken en stokrozen.

Etappe 6 begint met dwars door het centrum van het dorp te gaan. De/het vrouw(tje) van Putten halen we net niet, maar er zijn mooie gevels en een oude kerk.

Hoewel het nog geen haptijd is (zeker niet na de mueslibol die er al hebben gegeten) Passeren we genoeg

snackopties om te kunnen bedenken dat je geen extra brood hoeft mee te nemen als je door Putten loopt.

Na de verlengde dorpsstraat slaan we de hoek om en verdwijnen we weer in het bos. Haar vinden we de eerste bramen en bosbessen. En hoewel niet eetbaar is komt het klein springzaad ook in vrucht, het blijft leuk de zaadjes weg te laten springen.

Het is allesbehalve druk op de route. Wat fietsers en wandelaar, meestal

van onze leeftijd, maar het grootste deel van de tijd zijn we gewoon met zijn tweeën. Het is vakantietijd, dus wat ons betreft is het opmerkelijk, zeker omdat dit niet de enige route is. Naast de knooppunten netwerk zien we een LAW en een klompenpad, het Norderpad.

In Ermelo beginnen we op de Goevenbeekse heide, wat als snel overgaat in Landgoed Oud Groevenbeek, wat nu eigendom is van Natuurmonumenten. Er staat een oude boerderij uit 1870 en een Art Nouveau villa uit 1907. Natuurmonumenten heeft die opgeknapt en verhuurt er nu vakantieappartementen.

Verder staat er een kas met een van oudste wijngaarden van het land.

Daarna is het een boswandeling tot we bij de Ermelose heide komen. Tot Karin's genoegen is de bewegwijzering buiten Putten een stuk minder dan in etappe 5, maar we vinden pad en bestemming, dus mij hoor je niet klagen.

Die bestemming is de schaapskooi op de Ermelose heide. Hier gaan we verder met appeltaartbeoordeling, als het resultaat iets minder dan bij de vorige etappe. Wel vliegen er laag helicopters over.

Daarna komt Stef ons halen en kunnen we een flink brok van de 6^e etappe alvast bijschrijven.

ETAPPE 6B: ERMELO – ELSPEET, 15 AUGUSTUS

Het is hoogseizoen, Europa is massaal aan de recreatie. En het journaal was duidelijk: de heide staat in bloei. En daar bovenop is het ook nog een aangenaam wandelweer.

Dus de verwachting voor vandaag is dranghekken, verkeersregelaars en menselijke files in de natuur. Internet belooft *“vergezichten en troosteloze verlatenheid”*. We zetten een auto in Elspeet en vertrekken vervolgens bij de schaapskooi in Ermelo. Bekend terrein, waar je ook historische paden kunt wandelen zoals de [Romeinse Marskamp Route](#).

Het is direct een wandeling over de heide en jawel, deze staat in bloei. En dan niet een beetje in bloei, direct mooi paars met hier en daar wat bomen. (En aanduidingen voor het [Speulde Pad](#))

De Ermelose Heide is de eerste van een reeks. We trekken als snel de conclusie dat we het gevoel van troosteloze verlatenheid niet herkennen, maar de verwachting dat we zouden moeten mee hossen met blijе vakantiegangers komt niet uit. Soms zie je in de verte iemand bewegen, maar verder is het stil. In ieder geval als je niet op onze gesprekken of de vogels let.

Minstens zo stil is het in de Leuvenumse bossen. Hier is te zien dat we het grootste deel van het jaar achter de rug hebben. De eerste paddenstoelen verschijnen en krijgen dan ook een extra pagina. Hier en daar lopen we een wat aangepaste route, langs wat kleinere paden.

Met stromende beken van het Hierdense beekstelsel die het gebied doorsnijden is dit een bos waar je niet uitgekeken raakt.

Vanuit de bossen kom je bij de Hulsthorster heide en zandverstuiving. Er staat zelfs een bordje dat je niet op de hei mag staan, maar dat je keurig op het pad moet blijven.

Voor Karin het moment om te laten zien dat ze soms nog burgerlijk ongehoorzaam kan zijn. Achteraf kunnen we ons afvragen of ze een voorziende blik had. In onze omgeving is nu helemaal niemand meer zien terwijl we langs de heide en over de zandpaden en zandheuvels lopen. We blijven ons verbazen over de stilte, maar zijn er beslist blij mee.

Als we weer bos in zicht hebben eindigt het pad bij een afzettingstouw. Dat is vreemd, want aan de andere kant van het touw staat een bankje waar twee wandelaars zitten te picknicken.

Wij zijn ook wel aan iets toe en bedenken dat de route, en daarmee de auto, evenals die twee mensen aan de andere kant van het touw zijn.

De meest logische stap is

nu over de afzetting en kijken wat er op het bord staat. Het blijkt een mededeling van Natuurmonumenten dat het gebied is afgesloten voor natuurherstel. Persoonlijk zijn we van mening dat een touw aan de andere kant beslist meerwaarde zou hebben, zeker als er goede omleidingsbordjes naast zouden staan. Nu hebben we uitsluitend uitstekende routepaaltjes in het gebied gezien die ons keurig naar dit punt hebben geleid.

Daarbij komen we terug bij de Leuvenumse bossen, die om het gebied heen liggen. Daar vinden we een goede boomstam voor onze picknick voor we in het laatste heidegebied van vandaag komen, de Westeindsche- en Elspeetsche Heide, met bijenkasten en een heuveltje dat trots wordt aangeduid met "De Liesberg". We zien in de verte zowaar een fietser rijden en een kudde schapen lopen.

Door deze uitgebreide paarse vlakte en door de bossen die er op volgen lopen veel paardenpaden.

Het aantal ruiters vandaag is nul, maar de sporen zijn wel te vinden. De dieren schijten er lustig op los. Die mest is dan weer perfect voor, hoe kan het ook anders, de mestkevers.

We zien er een groot aantal feestvieren op het aangeboden voedsel.

Dan nemen we voor vandaag afscheid van de heide (met die extra paarse pagina) en wandelen het bos in. Even een stukje verkeerd, maar uiteindelijk wel in de juiste richting voor de parkeerplaats.

In het bos zie ik nog net hoe een hinde de weg over schiet. Fotograferen lukt niet, maar uiteindelijk zien we er drie door het bos lopen.

We komen bij onze eindbestemming, met een camping en echte vakantiegangers.

Volgende keer nog meer heidevelden!

ETAPPE 7: ELSPEET – VAASSEN (NIERSEN), 30 AUGUSTUS

Om het leuk te houden korten we de tocht iets in. Daarbij heeft Vaassen een prima parkeerplaats bij "het" kasteel. Eén auto laten we achter. Met wat obstakels, in de vorm van wegwerkzaamheden, rijden we naar Elspeet. Waar we bij de vorige etappe alleen de rand

van de plaats zagen lopen we er nu doorheen, en daarmee langs de "hobby" schaapskooi. De plaats uit wandelen betekent hier direct de natuur in. De heide is net over het hoogtepunt heen, maar nog steeds heel paars.

Het is opvallend dat de route vandaag perfect is aangegeven. En dat er nog steeds productie gedraaid wordt.

Die productie is in eerste instantie honing. Overall waar we gaan staan de bijenkasten in lange rijen.

Voorlopig is er geen bij te zien. De voorspelling van vandaag is "10% regenkans". Voor ons is het helaas 100% en > 10% van de dag. In tegenstelling tot de bijen hebben we beiden een "dakkie", dus we lopen soppend door, terwijl de bijen

rustig wachten tot het weer droog wordt.

Een eerste aardige punt is een grote steen die als een soort tafel op stenen ligt en er ook door stenen wordt omgegeven. De tafel is van Wandelnet.nl met een kaart van Nederland en de belangrijkste LAW's (en de logo's van de sponsors).

Iets verder wordt het nog veel boeiender. Men heeft in de Elspeetse Heide een replica van een grafheuvel gebouwd, inclusief doorsnede, afdruk van een lichaam en wat bekers. De Veluwe telt enkele duizende koepelgraven. De oudste zijn > 4000 jaar oud, uit de nieuwe steentijd. De overledenen kregen voedsel mee in klokbekers. Zo'n 1000 jaar later, tijdens de bronstijd, werden de overledende gecremeerd en de as in bekers bijgezet.

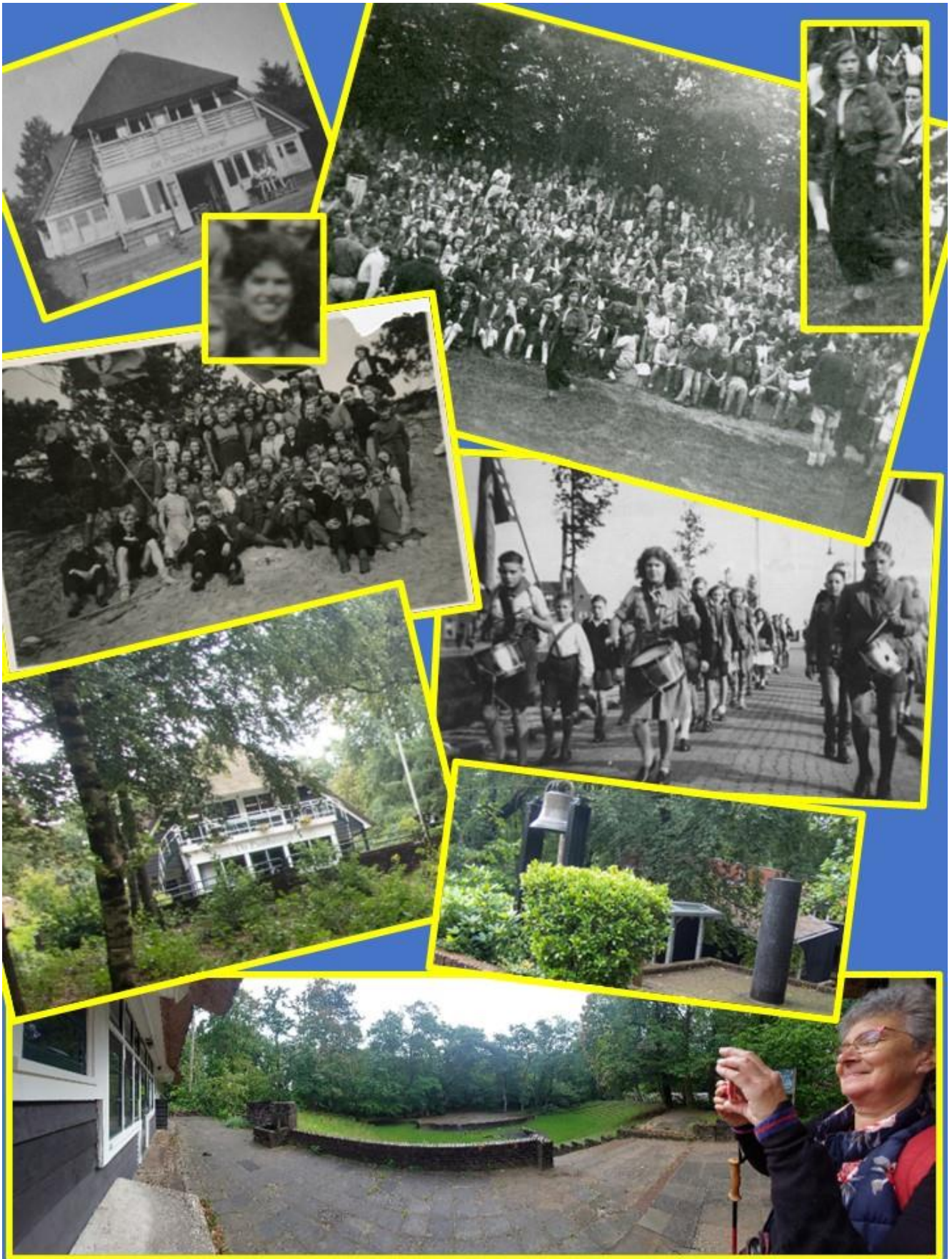
Daarbij werden dezelfde heuvels gebruikt, die lagen er tenslotte toch al.

In de buurt van de replica zien we een regenboog. En waar je een regenboog ziet is meestal regen. Zo ook al snel hier, maar met de al genoemde dakkies gaan we verder, waarbij we in de verte de volgende

productie zien: wol en schapenvlees. Over de heide loopt een forse kudde heideschape.

Daarna gaan we Vierhouten in. Het aantal campings langs de weg stijgt en ook het jeugdsentiment. Onze ouders (vooral ma) waren stevig betrokken bij de AJC, de Arbeiders Jeugd Centrale. Hun grootste onderkomen was een camping hier, met openlucht theater en een centraal gebouw.

De linkse beweging heeft het in WOII zwaar te verduren gehad. Op de paasheuvel staat dan ook een [herdenkingsklok](#) en een bronzen zuil met de namen van meer dan 400 mensen die zijn vermoord door de Nazi's. Hieronder een pagina met foto's uit 1947 en 2023.

Hierna lopen we het dorp Vierhouten binnen. De Veluwe staat bekend om zijn natuur en de vele diersoorten die er voorkomen. Vandaag is duidelijk niet onze dag. Los van schaapskuddes met wolbegeleidingshonden en een herder en een enkele ruiter zien we helemaal niets op vier poten (vogels zijn er wel zat). In dit dorp hoeven we toch niet helemaal zonder te zitten en ook elders tijdens de tocht zien we de nodige creatieve uitingen

rond het thema “beest”. Ook daar is een pagina mee volgeplakt. De leeuw vinden we persoonlijk wel wat doorgeslagen als Veluwse fantasie, maar wie zijn wij om dit niet iemand in de tuin te gunnen.

Vanuit het dorp is het maar een klein

stukje voor je weer op de heide staat. Voor de tweede keer zien we een kudde schapen (en een lucht die loodgrijs wordt). Deze schaapskudde is interessant. Sinds een tijdje is de wolf weer een vaste inwoner van dit land. Tenminste zolang de partijen tot het totaal dood slaan, schoppen, prikken of schieten het niet voor het zeggen krijgen. Je kunt van wolven vinden wat je wilt, maar ze hebben de onhebbelijke gewoonte in schapen te willen bijten. Om de heide te onderhouden moeten de kuddes kunnen zwerven, en vooral grazen over de

enorme heidevelden. Er moet dus een manier gevonden worden om het schaaphappen van de wolf binnen de perken te houden. Bij weide dieren wordt geprobeerd dit met hoge hekken en schrikdraad; we zien ze regelmatig tijdens onze tochten. In de omgeving van Nunspeet wordt nu een pilot gedaan met de [KBH](#). Dat werkt als volgt: naast de border collie,

een blaf gespecialiseerd in het [opduwen](#) van schapen in de gewenste richting, lopen er ook een of meer KBH's mee. KBH staat voor kudde beschermingshond, en is dus ook een blaf, maar van een ander ras. Om precies te zijn een Mastin Español de Trabajo (Spaanse werkhond). Dat is allemaal veel te ingewikkeld, dus is het een KBH, een stevig uit de kluiten gewassen blaf-waf.

Deze dieren is goed aan te leren dat voedsel uit de camper van de herder komt en dat ze naast die camper in de kraal mogen slapen. Samen met de schapen die best wel pluizig en warm zijn is dat een prettig bestaan voor de KBH. Daarnaast kunnen de worden getraind om naar te doen tegen dieren (of mensen) die naar doen tegen hun schapenvriendjes.

Nu zal een wolf niet onmiddellijk onder de indruk zijn van een teckel of border collie. Maar een paar KBH's die verhaal komen halen is duidelijk een ander verhaal. Grote en lomp is de eenvoudigste omschrijving van dit ras. En zo worden de schapen op een natuurlijke manier beschermd.

We zijn nog maar net van de hei in het bos als de hemel besluit met kracht naar beneden te komen.

We komen langs een groep fietsers die, ondanks de regenkleding lijken te verzuipen in de plensbui bij het monument "[Zwerfkei](#) voor Opa Bakker en Tante Cor". Vlak daar achter ligt het verscholen dorp van Vierhouten, het [Pas-Op](#) kamp. In de bossen zaten hier in WOII onderduikers, waaronder Godfried Bomans. Uiteindelijk vonden de Duitsers de plek en fusileerde 8 mensen, de rest wist alsnog in de bossen te ontkomen.

Normaal zouden we er een kijkje hebben genomen, maar nu beperken we ons tot de tekst bij het monument en een bemoedigende blik vanonder onze dakkies richting het kleumende gezelschap.

Weer terug op de hei valt één ding tegen: er zijn nergens meer bankjes aanwezig. En zo eindigen we weer eens op een omgevallen boom voor de lunch. Ik videobel met Alex, terwijl Karin

denkbeeldige omstanders uitlegt dat dit gezwaai en gebrul voor mijn doen normaal en ongevaarlijk is. Maar het is inmiddels droog!

Het is niet alleen droog, maar het wordt ook warm: het signaal voor de bijen om nijver te gaan werken aan de productie van heidehoning.

Vervolgens komen we in Gortel. De routebeschrijvingen die we hebben zijn uiterst summier, maar dit plaatsje wordt omschreven als een fraai voorbeeld van een Esdorp uit de late middeleeuwen. Achteraf toch eens opgezocht wat een esdorp is. Het blijkt een andere naam voor een brinkdorp. Dat idee was niet bij me opgekomen, terwijl

het Pieterpad me een reeks fraaie brinkdorpen heeft getoond. Maar het is een aardig gehucht met fraaie oude boerderijen met rieten daken en een stel waterputten.

De route gaat het Loo in waar iemand (Ome Pieter?) het bos aan het maaien is, zodat de A'tjes binnenkort weer breed om zich heen kunnen schieten.⁵

Langzaam gaat de tocht richting Vaassen. Ondernemersgeest strijdt hier met realisme

Ondertussen hebben we nog steeds geen fatsoenlijke kop koffie gehad.

Het middeleeuwse kasteel Cannenburg komt dan al in zicht, en daarmee de parkeerplaats.

⁵ Ja ik heb een duidelijke mening over Koninklijke jacht in het Loo dat hiervoor wordt afgesloten.

Het onderzoeksproject “koffie met appelpunt” lijkt daarmee serieus te sneuvelen voor vandaag.

Karin ziet gelukkig net voor de finish Eetcafé “de Bolle”, waarschijnlijk de enige echte kroeg in de omgeving.

Maar met een bord “koffie”, dus we

wagen het er op.

De Bolle maakt het bord gelukkig waar en geeft ons tot besluit van vandaag de beste appeltaart tot nu toe.

ETAPPE 8: VAASSEN – HOOG SOEREN – ASSEL, 25 SEPTEMBER, KONINGS DAG

Na de auto's weer strategisch bij start en finish geplaatst te hebben verdwijnen we langs de Cannenburg uit Vaassen. Een dorp met als lokale hobby brandstichting in potentiële asielzoekerswoningen. Langs de weilanden lopen we richting Niersen. De tocht gaat langs wat watervalletjes en beekjes (de rode en de nieuwe). In de weilanden zwaaien we naar veel paarden en koeien en een

enkel knorretje. Ook lopen we al snel in het bos. Formeel zijn we in Epe (hoewel we er van overtuigd zijn dat de p verkeerd om staat), maar de gehuchten zijn nog steeds trots op hun historie en melden met mooie palen de historische naam.

Hoewel het volgende gat minder letters heeft hebben ze er twee palen voor nodig. Een met “Het”, en een met “Loo”. De vorige keer zijn we ook al in dit gebied geweest.

Niet zo gek, want met 10.500 hectare is dit het grootste aaneengesloten particuliere landgoed van het land.

Het doorkruisen van het gebied begint tamelijk onschuldig. Meer vee en het bos in met prachtig weer. Het begint herfst te worden, maar in de mooiste vorm: wel wat gevallen blad en bedauwde spinnenwebben, maar met een aangename natuur en geen overmatige hoeveelheid vocht.

En dan ook nog wat houtsnijkunst, kortom een mooie wandeling waarbij de vraag naar boven komt of hier wel een verhaal van te maken valt. Dat we een klompenpad ([Kopermolenpad](#)) kruisen bij Wiesel is niet voldoende voor een verhaal.

Daarom even een forse zijstap. We hebben net de 3^e dinsdag in september achter de rug. Voor WA⁶ nog steeds de zwaarste dag in het jaar. Eerst met een koets naar het parlement en dan zittend op een stoel die hem heel klein maakt een tekst voorlezen die hij zelf ook niet heeft bedacht. Dit jaar voor het eerst met een leesbril, die niet merkbaar bijdraagt aan de totale performace. En jezelf voor joker zetten voor niet één maar nu voor het eerst twee dochters gaat aan je knagen. Daar bovenop is zijn salarisverhoging dit jaar blijven steken op K€ 50, een schijntje waar zelfs blauw bloed van gaat koken. Als tot slot de landelijke waardering, ondanks de feestversiering waarin de dochters zijn uitgedost, zakt tot onder de 50% dan heb je alle redenen om door het lint te gaan en resten nog twee opties: therapie of het Loo.

Daarmee zijn we terug bij het Loo, maar nog niet klaar met zijsprongen. Nog lang niet zelfs. In 1684 koopt koning (daar, niet hier) WIII⁷ het middeleeuwse kasteel bij Apeldoorn.

Beeld van WA1/WIII in het Loo

---

⁶ Met WA bedoelen we de koning. Het huidige exemplaar wil geen nummer zijn, en weigert de naam Willem IV. Dat leidt tot een historische vraag. Eén Willem terug hadden we nummer 3. Althans volgens de Koningslijn, met de prinsen mee worden de getallen imposanter. Het grappige is dat 3 eigenlijk Willem Alexander heette en dat de huidige koning dus WAI is. Dat voormalig Prins Pils niet onmiddellijk herinnerd wil worden aan WAI is wel begrijpelijk. Die werd Koning Gorilla genoemd. We citeren Wikipedia *“Deze bijnaam had hij te danken aan het feit dat hij reeds op jonge leeftijd berucht was om de uitbundige wijze, waarop hij zijn vleselijke lusten bevredigde.”*

⁷ Nee, niet WAI maar de kleinzoon van de broer van de stamvader van onze royals.

Hij laat het aan alle kanten vertimmeren tot het huidige paleis het Loo⁸, om vervolgens koning te worden van een eiland voor onze kust.

Sindsdien wonen er Oranjes, die het geheel in 1975 overdroegen aan de staat onder het beding dat zij het er voor het zeggen zouden houden. Dus het paleis is geopend voor publiek, tenzij ze aan het restaureren zijn. Dat geldt ook voor het Kroondomein, tenzij.....

In de eerste zijstap is ingegaan op de frustratie van onze Monarch. Daar dit een jaarlijks terugkerend fenomeen is wordt er op gepland. Na de troonrede komt ons staatshoofd naar het Loo om dieren dood te schieten.

Het lullige is dat hij daarvoor een groot deel van het gebied gedurende 3 maanden laat sluiten, en minstens zo lullig is dat juist hier de route, de bankjes en de prullenbakken uitstekend zijn onderhouden. Nu kunnen we de prullen zelf wel meenemen, en op een boomstam kan je ook prima lunchen. De route afsluiten is een groter

probleem. De verschillende fourwheeldrives die over het fietspad langs scheuren en voorzien zijn van jachthonden hokken en lekbakken gaan de andere kant uit. Dus bedenken wij dat het onze tijd wel zal duren en draaien de weg in. Nog voor we het bord zijn gepasseerd gaat een volgende 4WD in de ankers en stapt een man met jagerstenuet uit. *“De weg is verboden i.v.m. de bronstijd van de edelherten”*, stelt hij. *“Kan wel wezen, maar het is een nationale wandelroute en een alternatief wordt niet aangegeven”*, antwoord ik, waarbij ik maar niet vermeld dat de edelherten na half oktober het woord seks niet mee kunnen horen, dus dat sluiting tot december zinloos is. Ook opmerkingen over frustraties van een erfopvolger laten we achterwege. De jagend medewerker vertelt dat de alternatieven duidelijk in de app staan en dat je het overal kunt lezen. Ik kijk om me heen en zeg dat ik dat niet zie en trek de app om te tonen dat het alternatief er niet in staat. Overtuigd van zijn gelijk werpt hij zich op het programma. Helaas moet hij toegeven dat het er niet in staat. *“Maar wij mogen wel een bon van €109 uitschrijven!”* We moeten toegeven dat hij nu met een doorslaggevend argument komt. Hij wijst ons daarnaast de weg, dus we eindigen op de alternatieve route.

Om te bewijzen dat we het niet zo beroerd bedoelen drinkt Karin uit haar oranje doppler (toeval bestaat) en praten we nog wat door over de onzin van de sluiting. Voor wie het niet heeft gevolgd: eigenaren van natuurgebieden kunnen subsidie krijgen voor hun natuurgebied mits dat het hele jaar open is.

---

⁸ Voor de eenvoud van het verhaal slaan we alle renovaties en verbouwingen over.

Onder het motto “*wij zijn het koningshuis*” hebben de Oranjes daar altijd schijt aan gehad. Een subsidie van 4,8 miljoen cashen, maar toch 3 maanden per jaar dicht. In 2021 besloot de kamer dat dit soort feodale onzin afgelopen moest zijn. Het hele jaar open, of alles zelf betalen. Met een salarisverhoging van slechts K€ 50 mis je als onschendbare dan toch een stapeltje geld. En dus hebben WA cs. bedongen dat hij voor iets minder subsidie een klein stukje van het terrein open zou laten. De minister is streng aan het rekenen geslagen en heeft geconcludeerd dat bronstige herten, democratische verplichtingen, de huidige dieselprijs voor de 4WD en het (hoewel maar een naar klein stukje) tegemoet komen aan de

wens van volk en parlement niet meer dan 4,5 miljoen waard zijn. En dat bedrag wordt nu over gemaakt.

Een deel van de alternatieve route is niet verkeerd. We komen bij Hoog Soeren voorbij een WOII hedenkingsboord voor [A.M.L.MIA.](#) Wat zoekwerk leert dat dit staat voor Armeemunitieopslag “Mia”. Hier hadden de Duitsers in WOII enorme munitieopslag plaatsen. De plek was zo geheim dat de geallieerden niet eens op het idee

zijn gekomen om er een bom op te gooien. Vervolgens is de gemeente Apeldoorn decennia bezig geweest om de grond vrij te maken van “dingen die boem doen”.

In Hoog Soeren staat een aardig beeld van een familie everzwijnen, die lijken te wachten op de komst van onze vorst.

Tussen Hoog Soeren en Assel, waar de auto staat,

liggen prachtige heidenvelden en bossen. Vanaf het fietspad staan veel mensen te kijken of ze wild zien. Los van een kudde schappen zien wij niets, en, wederom dankzij de graaf van Buren, mogen we er niet dichterbij komen. Op het fietspad waar we wel mogen komen is het druk. En er kronkelt een regenworm. Althans dat denk ik eerst. Bij

een tweede blik blijkt het een hazelworm

(plaatje van Internet), een reptiel zonder poten. Vanaf hier is het nog maar een klein stukje langs het koninklijke therapeutisch gebied voor we in Halte Assel aan de koffie kunnen.

Karin meldt onderweg een aantal hinds over de weg te hebben zien lopen. Daarmee hebben we direct het totaal aan wild gehad, ook al blijft deze zwijnskop aardig. We zetten één auto in Assel en rijden 2,5 kilometer naar Hoog Buurlo om vanaf daar in 21,8 km terug te lopen 😊.

De Parkeerplaats ligt niet onmiddellijk aan de route, maar dit stuk van het zwerfpad is in feite niet te doen als je etappes loopt. En dus passen we ons aan. De weg naar de echte route is overzichtelijk. Daarbij komen we langs een schaapskooi. En dan niet zo'n lullig dingetje als in Elspeet, maar een serieus gebouw met serieuze schapen.

Via het bos komen we al snel bij Radio Kootwijk, dat al lang op de verlanglijst van Karin staat. Het gebouw A is ontworpen door Julius Luthmann en in 1919 opgeleverd.

Het staat in Nergenshuizen buiten omdat met voor radio-uitzendingen zo min mogelijk storing wilde hebben. Om die reden zijn er naast het hoofdgebouw ook huizen voor het personeel, een portiesloge en een watertoren. Lang was er ook een koepelvormige telescoop. Lang was het voornaamste doel de verbinding met Indonesië, maar in WOII werd het Indonesische deel van de zender gesloopt. De opkomst van de hedendaagse techniek deed de rest.

Gebouw A wordt nu gebruikt voor bruiloften en partijen en het kan op afspraak worden bezocht. De vorm is geïnspireerd door de sfinx, wat goed te zien is als je het eenmaal weet.

Daarna is het doorlopen de heidevelden in. Het is volstrekt uitgestorven op het moment, terwijl bekend is dat je hier niet moet wezen als de heide bloeit.

Met nog een blik achterom zie je gebouw A schitterend in het landschap staan.

Snel daarna ga je de zandvlakte in. Daar staan nauwelijks paaltjes en dus verdwalen we er volgens Karin standaard. Ik ben marginaal optimistischer, want ik vind dat we altijd weer op de route uitkomen. Maar we hebben het te druk met andere onderwerpen om het verder uit te discussiëren.

Verder zitten er wat heuvels en dus stelt Karin dat we weer in Zwitserland zijn, een fixatie die ze sinds haar vroegste jeugd meeneemt.

Terug in de bewoonde wereld beginnen we bij een heel oud kerkhof, waar we zien dat er een hele familie van Manen is begraven. Wat vreemd is, is dat er een hangslot op het kerkhof zit. Doelloos, want je kan het hek er zo uittillen, maar dat laten we maar.

Oplettende lezers zullen opmerken dat het beeld van deze schaapsskudde eerder langs is gekomen in dit verhaal. Dat klopt, maar die foto was van voren genomen. Dat is in dit geval geen fotografische keuze, maar komt door de loop van het pad. Het Veluwe Zwerfpad is geen rechte lijn of rondwandeling, maar een soort net over de Veluwe. En hier in Kootwijk kruist het pad zichzelf. Het is een mooi moment om te onderzoeken of Gasterij 't

Hilletje nog steeds voldoende kwaliteit levert. Ze hebben al meegedaan aan de appeltaarttest. Karin probeert hun kersen monchou. Mijn saucijzenbroodje wordt zelf met mes en vork geleverd. Ik vind ze wel heel erg beschaafd.

Daarna verlaat de route Kootwijk in de richting die we nog niet hebben gehad. Eerst over de strook tussen het spoor en de snelweg en vervolgens via de andere kant terug. We constateren dat dit deel van de Veluwe ons voorziet van voldoende bankjes, zodat we op ons gemak de bakkersmueslibollen die Stef had gescoord kunnen eten.

Want hoewel we behoorlijk doorlopen moet er toch geluncht worden.

Tijdens het wandelen valt weer eens op dat je lopend het land anders ziet. Op enig moment kruisen we de provinciale weg die bij Kootwijk naar de snelweg gaat.

Karin rijdt hem heel vaak, maar ook ik ben er al talloze keren langs gekomen. En dan vraag je je eigenlijk nooit af wat er naast de weg ligt. Het simpele antwoord is een mooi natuurgebied.

Ook in dit gebied zijn stuifzandgebieden,

maar die zijn te klein op ons van het padje te krijgen.

Het laatste stuk is qua route toch al heel eenvoudig: je loopt parallel aan de A1. Ook als je op enge afstand van de weg zit hoor je hem steeds.

De snelweg buigt even voor Assel over de het spoor, en dan is het alleen nog een paar honderd meter naar de auto.

Voor die tijd denkt Karin even een bord te zien dat ons naar een badmintonveld leidt.

Op zich geen gekke gedachte, maar ze proberen aan te geven dat we bij een uitkijkpunt komen. Het is het Kootwijkerveen. In het kader van Natura2000 werkt men hier aan natuurherstel. Naaldbomen zijn weggehaald; alleen berken en elzen zijn blijven staan.

Op dit moment ziet het er uit alsof er een bosbrand heeft gewoed, maar het is mooi dat er aan wordt gewerkt om het hoogveen te behouden. Om het heuveltje dat er langs loopt nu een uitkijkpunt te noemen is overdreven, maar het is een mooi gebied dat afwijkt van de rest van de wandeling. En als mijn telefoon niet in Putten was geëindigd was het een rustige dag geweest.

Nee, dit is weer geen “officiële” etappe. We lopen vandaag het laatste deel van etappe 10 en het begin van etappe 11. Daarmee houden we het op net even meer dan 21 kilometer. We treffen elkaar op parkeerplaats het Deelderwoud en rijden terug naar Hoog Buurlo. Vanaf de parkeerplaats lopen we snel op de route.

Het verhaal van vandaag

kan kort zijn: er is natuur en we lopen en praten. Deze keer heb ik de kijker meegenomen, maar dat blijkt een vrij zinloze actie, er is geen wild te zien. Alleen horen we hier en daar wat vogels.

Al snel verlaten we het bos met de grafheuvels en lopen we de Hoog Buurlose heide op. Hoewel de lente nog niet doorzet is het een heuvelachtig gebied met fantastische vergezichten en veel mooie bankjes.

Voorlopig negeren we die, als je 20 kilometer wil pakken dan moet je niet te snel bij de pakken, en vooral bij de koeken en chocolademelk, neersitten. De heide eindigt in een zandverstuiving, waar we patent op verdwalen lijken te hebben.

Vandaag is dat niet het geval, we lopen in rechte lijn naar het bos en de volgende routebordjes. Via het vrijwilligerswerk weet ik dat het Veluwepad onderhanden wordt

genomen. Dat is goed te merken, de route is voortreffelijk aangegeven.

Hoewel de natuur nog niet heel uitbundig is, is er toch voldoende te zien als je een beetje oplet.

Neem nu de korstmossen en schimmels die je op verschillende plaatsen tegenkomt.

We komen de hele dag nog geen tien andere wandelaars tegen. Op zich is dat vreemd, want we passeren een aantal andere routes tegen, zoals het Trekvogel- en het [Marskramerpad](#). En dan nog een klompenpad, het [Plaggenstekerspad](#).

Alle drie lopen voor een deel parallel aan onze route en we verwachten dan ook de nodige plaggenhutten onderweg.

Dat valt ernstig tegen, maar zo'n pad moet een naam hebben zullen we maar zeggen. Hier in ieder geval de twee bouwsels die je met wat fantasie plaggenhuit zou kunnen noemen.

Neemt niet weg dat we, na de eerder genoemde chocomel en koek, na een kilometer of tien toch wel trek krijgen in een bak koffie. Met de prognose "natuur, natuur en meer natuur" zijn we als wandelaars dik tevreden, maar als koffiedrinkers lijkt het vandaag minder. Daarbij zijn we even vergeten dat we ook door Hoenderlo komen.

En als je op de site van klompenpaden kijkt dan zie je dat de omgeving van Hoenderlo stijf staat van de horeca. Vol goede moed lopen we naar het eerste de beste café. Het blijkt wel de eerste, maar niet het beste. Hij is dicht. Even verderop vinden we nummer twee. Deze is niet dicht, maar wel nog gesloten. Binnen vinden we een non-binair persoon⁹ die vertelt dat het nog net binnen is en niet aan het werk, maar het verwijst ons uiterst vriendelijk naar een tent die wel open is: Brunch.

Met enthousiasme kunnen we praten over de koffie en het broodje bij Brunch, maar we blijven vooral hangen aan bijgaand reclamebord.

Daarna beginnen we aan etappe twee. Het weer wordt alleen maar mooier, en de natuur is schitterend, maar een verhaal is er nog steeds niet van te maken, of het zou moeten zijn dat we al snel dit beeld passeren dat bij iedere routebeschrijving wordt geplaatst.

Na zo'n 18 kilometer krijgen we weer dorst en zin in een mueslibol. De bankjes langs de route lijken op, en dus gaan we een kilometer of twee verder maar op een boom

zitten. Vijfhonderd meter verder staat er dus wel een, met mooi uitzicht 😞. Daarna is het langs het oorlogsmonument bij de Woeste Hoeve door naar de parkeerplaats waar een grote sleepauto naast de auto van Karin staat. Het blijkt toeval 😊.

⁹ We kunnen het er niet over eens worden of we met een man of vrouw hebben gesproken.

ETAPPE 11 HOENDERLO – DIEREN

Kijk, het moet mogelijk zijn om 38,5 kilometer in één keer te lopen. Maar het is ons gewoon te ver. Dus zijn we begonnen met etappe 10 te verlengen tot de parkeerplaats bij het Deelerwoud. Maar ook dan blijft het erg lang. En in het laatste deel is het niet mogelijk om een auto te parkeren zonder veel extra kilometers te maken. En dus maken we er toch twee wandelingen van.

ETAPPE 11A: DEELERWOUD – LOENEN, 9 APRIL

Is lunchen het grootste doel van een wandeling? Eigenlijk niet, maar het is ook nooit weg. En als je met zijn vieren op stap bent is het ook zeker gezellig.

Neemt niet weg dat je het natuurlijk wel moet verdienen. Dus doen we nu met zijn vieren het gebruikelijke ritueel: auto bij de finish en met de andere terug naar de start bij het Deelerwoud.

Het is mooi voorjaarweer, alles wordt groen. Hoewel we het grootste deel van

de tocht niet uit volle borst zingen verstoort het groot wild zich en kunnen we alleen genieten van het landschap en de vogels onderweg.

Ook de weg waarop we lopen is ideaal. Die enkele plas die we tegenkomen mag je niet serieus nemen. De route gaat deels door productiebos met veel gekapte bomen en door gebieden met veel jonge aanplant die door beschermhoezen wordt beschermd tegen al te enthousiaste herten en zwijnen.

Op de site van Wandelnet had ik al gelezen dat een deel van de route in het kader van natuurherstel is afgesloten en dat we geheel naar eigen inzicht het pad terug moeten vinden. Het mooie van een GPX route is dat dit een eitje is, als je vooraf weet waar er barrières zijn.

Daardoor kan je ook afstanden redelijk inschatten. De vraag van Stef en Nelleke of deze wandeling te doen is was vooraf dan ook met redelijke zekerheid met "ja" te beantwoorden. Verder kunnen we ze helaas weinig sensatie bieden.

Het begint met twee gebieden van natuurmonumenten, de Ramenberg en de Hoeve Delle.

Onderweg kom je jeneverbesstruiken tegen en komt de vraag waar de jeneverbes vandaan komt, en hoe het wordt gebruikt. Weinig origineel, maar wel effectief: we besluiten het op internet op te zoeken. Dat de bes wordt gebruikt bij de productie van Gin en Jenever zal niemand verbazen. Dat die anderhalve struik voldoende is voor de landelijke jeneverproductie wel, ondanks de inspanningen van het

[Jeneverbesgilde](#) Drenthe dat onder het motto “*op de bres voor de jeneverbes*”. Die groep gaat voor het beschermen van de belangen van de struik 😊. Omdat je ook culinaire wonderen met de bes kan verrichten moeten ze dus massaal geproduceerd worden. Dat blijkt te gebeuren in Italië en Macedonië. Wandelen, je steekt er wat van op!

Daarna kom je in het sprengengebied van de Veluwe. Bij een spreng borrelt het water uit de grond, om vervolgens de weg naar het laatste punt te zoeken. Althans zo was het. Vanaf het boven de grond komen heeft men de waterloop strak gereguleerd zodat je, met uitzondering van een van de weinige Nederlandse watervallen, alleen maar tegen een strak gereguleerde sloot aankijkt. Hoewel dat verder niet opwindend is, komen er wel allerlei planten omhoog, zoals vingehoedskruid, bosbes, robertskruid en verschillende dovenetels.

Aan de andere kant van de spreng staat een witte muur met een grote tekst. En een nog groter hek. Dankzij de verrekijker kunnen we lezen dat het gaat om het Nationaal Ereveld [Loenen](#). Hier liggen zo'n 4000 slachtoffers van WOII en latere conflicten begraven. Van hen

was 80% burger. Hun graven zijn verspreid over het terrein en hebben, in tegenstelling tot de begraafplaatsen in Oosterbeek (etappe 1A) en op de Grebbergen geen strakke rijen staande stenen. In plaats daarvan liggen er stenen op. Daarmee is ook het hek verklaart. Hoewel we hier geen wild zien, zie je overal sporen van knorretjes en die wil je toch buiten een nationaal ereveld houden.

Op de terugweg zien we vanuit de auto trouwens wel rijen witte stenen staan, maar dat is niet zo vreemd. Op het terrein is ook de nationaal [verteranen](#) begraafplaats.

Voor we in de auto zitten moeten Karin en ik onze partners wel even onze wandelgewoontes tonen. De eerste is luid “op de camping” zingen als je langs een camping loopt. We slagen er echter niet in een spontane meezinger uit te lokken. Dus gaan we voor nummer twee: chocolademelk en wat te smikkelen op een slagboom. Nummer drie is het alsnog vinden van een bankje even verderop. Dat maakt helaas nog minder indruk dan ons schone gezang.

Even later staan we bij de auto en zetten we koers richting “Brunch” in Hoenderloo. Als gezegd: ook heel gezellig en dus blijven ze van hartelijk welkom bij een (deel van een) volgende etappe.

Voor Nelleke en mij blijft er een deel van de middag over. Dat is een mooie gelegenheid om een wens van Nelleke in vervulling te laten gaan. Ze is opgegroeid in Ede, dichtbij de toenmalige kazerne

(jawel, aan de Kazernelaan). De laatste keer dat ze er serieus was, waren ze letterlijk alles op de schop aan het nemen, inclusief het station (maar niet de [Stingerbol](#)). Het Zwerfpad komt er niet langs, en nu men heeft aangegeven dat het “af” is willen we het graag een zien. “Af” is een groot woord, maar het gebied verdient een extra pagina!

ETAPPE 11B: LOENEN – DIEREN, 26 MAART

Het vinden van een plek om elkaar te ontmoeten is meestal niet lastig. Ook nu lijkt “*de parkeerplaats bij station Dieren*” iets wat niet mis kan gaan.

Maar die parkeerplaats blijkt grote hekken te hebben en de straten er omheen zijn opgebroken. Er is dus het nodige overleg nodig voor we in één auto zitten. Die auto wordt naast het kerkje in Loenen neergezet. Daarmee hebben we

de spanning en sensatie voor vandaag wel gehad. Goed, ik laat Karin de 1ste kilometer klokken, zodat we een stuk boterkoek kunnen nemen op het feit dat ik er op dit punt 3000 km streek- en langeafstand paden op het zitten. En Karin fotografeert een wegvliegende ooievaar. Een ze heeft een nieuwe Olympus verrekijker waarmee ze het groot wild beter kan spotten. Dankzij deze kijker hoort ze een wild zwijn. Ze is het er niet mee eens dat ik dat niet goed reken.

We lopen het dorp uit en de Loenermark in, een prachtig bosgebied. De omschrijving meldt dat, als je vroeg bent, je de met de herder en zijn schaapskudde de natuur in kan trekken.

Volgens ons is het geen nationale feestdag én we zijn er op tijd, maar zeker niet erg vroeg. Dus de schrijver van de tekst op

Wandelnet is geen ochtensmens, of de herder slaapt uit, maar de schapen en lammetjes staan nog keurig in de schaapskooi.

Na een stuk door het bos komen we bij grote open heidevelden.

Waarschijnlijk zijn ze in augustus een garantie dat je file kan lopen.

Nu is het best rustig, al valt het op dat we aanmerkelijk meer medewandelaars zien dan normaal.

Het uitzicht over die heidevelden is natuurlijk een prachtige gelegenheid om de nieuwe kijker te testen en voor mij om deze praktijkoefening uitgebreid vast te leggen.

Het resultaat valt, zoals al gezegd, tegen. Op grote afstand wordt een zitbankje geobserveerd, maar het pad gaat de andere kant uit, dus dat valt ook tegen.

Het landgoed Grootmoeshul biedt meer bos met veel zangvogels en het valt op dat het bos een veel opener karakter heeft dan bij eerdere wandelingen.

Ook zijn in dit gebied de nodige beken, waaronder die bij Hoog-Soeren. Er staat een bord bij dat de Rotery zich tot het uiterste heeft ingespannen om te kijken hoe die opnieuw is uitgegraven en in zijn oorspronkelijk luister is hersteld. Helemaal niets ten nadele van het financieren van natuurbehoud, maar voor iemand die naast de Waal woont blijft het toch een beetje een pisstraatje.

Maar er gaat een bruggetje overheen en daar wordt Karin dan weer heel blij van.

Het laatste deel van de wandeling brengt ons langs een Landall park, waar we even wachten tot speurende campingbezoekers met

hun briefjes in het bos verdwenen zijn, waarna we Nationaal Park de Veluwezoom inlopen. Niet te verwarren met Nationaal Park de Hoge Veluwe. Deze is rustiger, gratis maar net zo mooi.

Veel is daar nog steeds niet over te vertellen. Men vest er hout (tenmiste, dat is wat houtvesters volgens mij doen) met grote machines.

Het voordeel van de route is dat die meer dan uitstekend is aangegeven; en dat er ruim voldoende bankjes zijn voor een stop onderweg om op ons gemak

de bolletjes met geitenkaas weg te werken. Het is vandaag mooi droog weer, maar de bossen zijn duidelijk nog heel nat met grote plassen en volle uitgegraven kuilen, waarvan we geen naam kunnen vinden. Verder was het weer een mooie tocht.

ETAPPE 12: DIEREN – ARNHEM

ETAPPE 12A: DIEREN – ROZENDAAL

Naar een kasteel: Beekhuizenseweg 3, 6891 CZ Rozendaal

ETAPPE 12B: ROZENDAAL – ARNHEM

Het eindpunt?

ETAPPE 13: ARNHEM – OTTERLO

En weer terug

ETAPPE 14: HOENDERLOO – OTTERLO

Tegen de etappe in.

ETAPPE 15: SCHAARSBERGEN – HOENDERLOO

Weer door de Hoge Veluwe, maar met een nieuwe route

ETAPPE 16 & 17: GARDEREN – ELSPEET - HOOG SOEREN

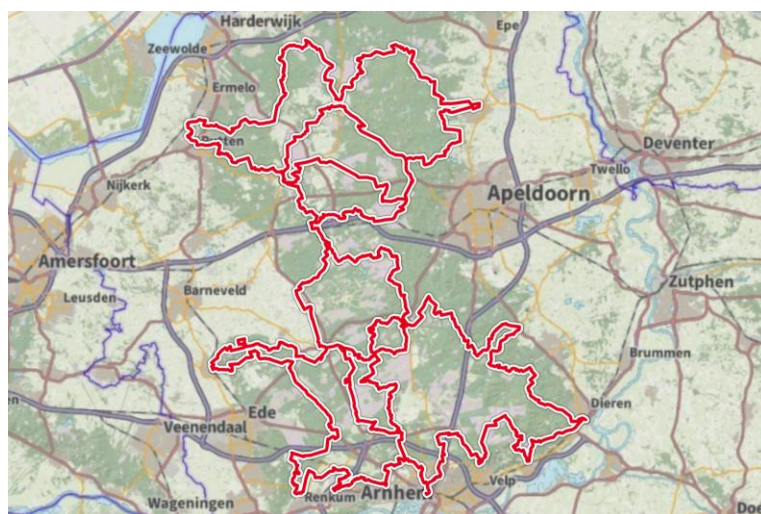
We doen niet aan kleine stukjes.

ETAPPE 18: HOOG SOEREN – GARDEREN

Dat is het, tenzij het nieuwe boekje meer oplevert.

BIJLAGE

DE ROUTE

Veluwe zwerfpad (SP16)		Totaal gelopen km:	284,5
Totalen in KM		377,2	277,8
Etappe	Van - naar in KM & link	Afstand planning	Afstand Reëel
1	Veluwezoom West - Arnhem deel I		28,3
1	Veluwezoom West - Arnhem deel II		18,6
1	Veluwezoom West - Arnhem deel III	56,4	23
2	Lunteren Station - Otterlo	17,5	19,6
3	Otterlo - Kootwijk	13,8	
4	Kootwijk - Garderen	9,4	25
5	Garderen - Putten (Ermelo)	12,5	24,8
6	Putten (Ermelo) - Elspeet	30,6	21,4
7	Elspeet - Niersen	26,6	25,0
8	Niersen - Hoog Soeren	15	21,7
9	Hoog Soeren - Kootwijkerzand	17,7	21,8
10	Kootwijkerzand - Hoenderloo	15,5	
11	Hoenderloo - Dieren I		21,8
11	Hoenderloo - Dieren II		7,2
11	Hoenderloo - Dieren III	38,6	19,6
12	Dieren - Arnhem I		
12	Dieren - Arnhem II	35,1	
13	Arnhem - Otterlo	16,1	
14	Otterlo - Hoenderloo	15,1	
15	Schaarsbergen - Hoenderloo	19,4	
16	Garderen - Elspeet	11,5	
17	Elspeet - Hoog Soeren	9	
18	Hoog Soeren - Garderen	17,4	
Nog te lopen		99,4	
Te lopen reëel:		123,6	
dubbele etappe			

LINKS

- [Zwerfpad](#) door het Nivon
- [Zwerfpad](#) door Wandelnet
- Digitaal Wandelblad [Wandel.nl](#)
- [Wandelnet](#), de site
- [Utrechtpad](#) bij het Nivon
- [Klompenpaden](#), de site
- [Trekvogelpad](#), op de site van Wandelnet
- [Gelders Landschap en Kastelen](#)

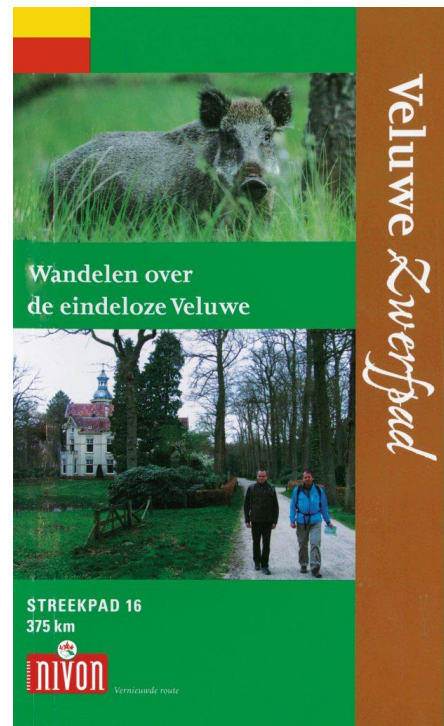
INLEIDING

Verbaas je over de enorme stuifzandgebieden, uitgestrekte heidevelden en glooiende heuvels. Bij de oude boerderijtjes met grazende koeien lijkt de tijd stil te staan. Het Veluwe Zwerfpad voert 375 kilometer over vooral onverharde paden door een unieke streek. Op het pad worden de Veluwezoom, Kootwijkerzand, Loenermark en Nationaal Park de Hoge Veluwe doorkruist. Loop door de gebieden en sta oog in oog met het wild van de Veluwe: herten, reeën, wilde zwijnen en zelfs moeflons.

Door de verbindingsroutes zijn er tal van mooie rondwandelingen en meerdaagse tochten te lopen over dit streekpad. Duidelijke routekaarten, beschrijvingen en markeringen houden je op het juiste pad.

DAGWANDELINGEN

Het Veluwe Zwerfpad (SP 16) is een Streekpad, een rondgaande wandelroute over de prachtige Veluwe. Op het pad worden de Veluwezoom, Kootwijkerzand, Loenermark en Nationaal Park de Hoge Veluwe doorkruist. Dit Streekpad is in beide richtingen geel-rood gemarkeerd en weet je als wandelaar op elk moment te verrassen. Een wandelroute van maar liefst 375 kilometer lang, opgeknipt in 18 fantastische dagwandelingen.

ETAPPE 1: VELUWEZOOM WEST - ARNHEM

- **Lengte:** 56,4 km
- **Type:** Streekpad
- **Kenmerken:** Bosrijk, Heide en zand(grond), Gemarkeerd

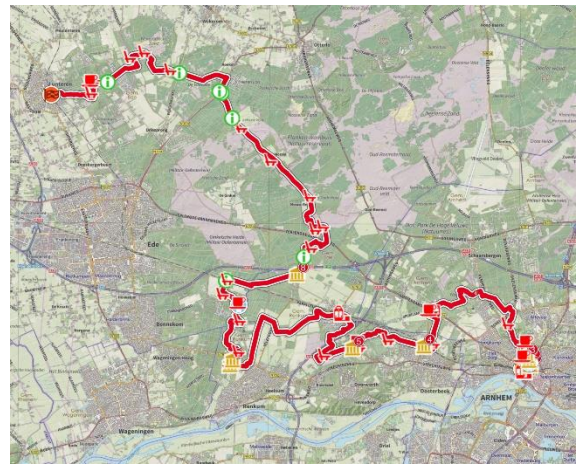
01 | Veluwezoom - Arnhem

Lengte: 56.4 KM

richting (tegen de klok in) erg slecht weergegeven, kun je niet lopen zonder kaart. Is op meerdere plekken zo. Tijd dat iemand hele route of delen daarvan een keer naloopt.

Dit is een 3-daags traject. 1e dag gewandeld van Arnhem naar Wolfheze, 2e dag van Wolfheze naar Planken Wambuis, 3e dag naar Lunteren: prachtige, afwisselende route!! Fiets bij eindpunt wandeling en met de fiets weer terug naar de auto, behalve Arnhem-Wolfheze, dit is goed te doen met de trein. Dit traject gaat regelmatig over ruitensporen en mountainbike routes, waardoor het traject zwaar uitvalt

Aan de voet van de stuwwal van Arnhem wandel je in één van de mooiste stadsparken van ons land: Park Sonsbeek. Deze 'parel van de Veluwezoom' is aangelegd rond de Sint-Jansbeek. Na de kronkelende Bosbeek langs het Renkumse beekdal volgt Nationaal Park de Hoge Veluwe en duik je de immense bossen in. Prachtige pad door gevarieerd gebied. Kwaliteit van markeringen is erg wisselend. Bijvoorbeeld route Harskamp in oostelijke

ETAPPE 2: LUNTEREN STATION - OTTERLO

 Lengte: 17,5 km

 Type: Streekpad

 Kenmerken: Heuvels, Bosrijk, Heide en zand(grond), Gemarkeerd

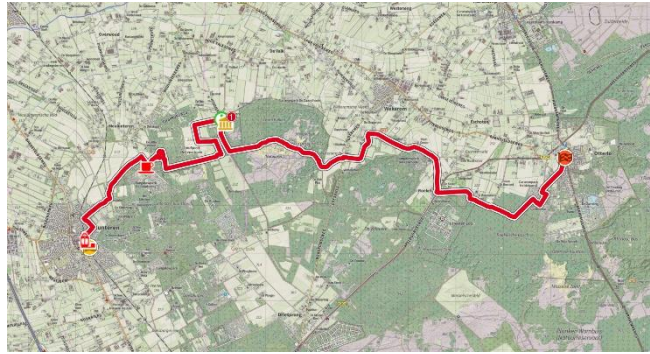
Van Lunteren, door de inwoners als een hecht dorp ervaren, loop je naar wat in 1930 werd bestempeld als het middelpunt van Nederland. Daarna ga je naar de zandverstuiving Wekeromse Zand, die is omrasterd en wordt begraasd door een kudde moeflons om het heide- en stuifzandgebied open te houden. Het eerste stuk is mooi. Lunterense buurtbos en Wekeromse zand is prachtig. Jammer van de lange rechte stukken bij Roekel en naar Otterlo. Waarom niet naar de klompenpaden routes gekeken? Lekkerkerk koffie bij De Jachthoeve.

02 | Lunteren - Otterlo

Lengte: 17.5 KM

Vandaag heb ik in constante lichte regen een bosrijke etappe gewandeld van het Veluwe Zwerfpad, van Lunteren naar Renkum. Op het glooiende Wekeromse Zand stond hier en daar de heide nog mooi in bloei. Ook kwam ik regelmatig knalgele zwavelzwammen tegen. Tijdens mijn horecastop bij Theeschenkerij Mossel werd ik getraakteerd op live doedelzakmuziek, leuk om mee te maken! In het gebied van Planken Wambuis kwam ik eerst een grote kudde Spaanse koeien tegen, met hun kenmerkende witte neus. En daarna spotte ik een havik! Ondanks de regen was het een wandeling door mooie gebieden en met mooie beesten.

Voor de '1-minuut-in-vogelvlucht-video van mijn gelopen route, zie hier:

<https://www.relive.cc/view/vxOQ4M2mKMv>. Meer details en linkjes kun je altijd vinden in de beschrijving van de 1e foto van ieder van mijn albums.

ETAPPE 3: OTTERLO – KOOTWIJK

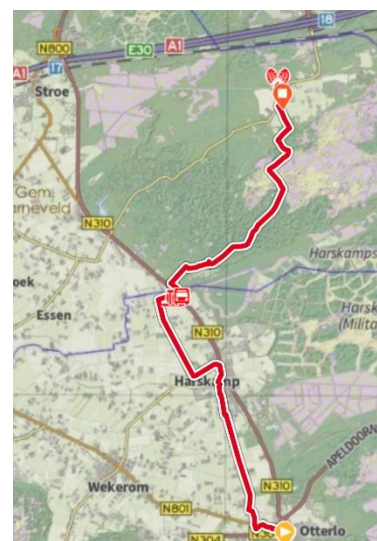
- **Lengte:** 13,8 km
- **Type:** Streekpad
- **Kenmerken:** Bosrijk, Heide en zand(grond), Gemarkeerd

Vanuit Otterlo loop je naar de Harskamp wat vooral bekend is door de legering van militairen die hier sinds 1893 zijn gevestigd. Hier in de Gelderse Vallei is het landschap anders dan de stuifzandbebossingen elders op de Veluwe. Eindpunt is Kootwijk wat ook wel 'Kootwiek' wordt genoemd. Een leuke

etappe met verschillende landschappen. In het begin door boerenland met soms verharde wegen, maar ook leuke zandpaden. Na Harskamp, waar je doorheen loopt en een bakkie koffie kunt drinken, ga je het bos in, lange slingerpaden door mooie dennenbomen komen uit op het mooie Kootwijkerzand.

Vandaag heb ik met heerlijk wandelweer een etappe gewandeld van het Veluwe Zwerfpad, van Putten naar Harskamp. Het was een bosrijke route met o.a. het mooie Spreulderbos bij Garderen. De afwisseling kreeg ik door dorpen en het uitgestrekte Kootwijkerzand. In de buurt van dat zand hoorde ik geritsel in de bosjes en spotte ik een reetje, en zij mij!

Voor de '1-minuut-in-vogelvlucht-video van mijn gelopen route, zie hier: <https://www.relive.cc/view/vLqeknM9pRO>.

ETAPPE 4: MAANSCHOTEN (KOOTWIJK – GARDEREN) ROUTE 9 KM

- Lengte:** 9,4 km
- Type:** Streekpad
- Kenmerken:** Bosrijk, Heide en zand(grond), Gemarkeerd

Deze korte etappe leidt je van Kootwijk naar Garderen, met het mooie uitzicht op de enk.

04 | Kootwijk - Garderen

Lengte: 9.4 KM

In het stuifzandgebied van Maanschoten bij Uddel staat een half overstoven, grillig uitgegroeid eikenbosje van dertig meter in omtrek. Het is van het type eikenstrubben uit het begin van onze jaartelling. Mooie etappe. *Aansluitend op Otterlo - Kootwijk welke 14 km is maar deze 9 km naar Garderen was wat mij betreft mooier. Alleen laatste stuk volledig verhard. Wel mooie rustige route.*

ETAPPE 5: GARDEREN – PUTTEN

- Lengte:** 12,5 km
- Type:** Streekpad
- Kenmerken:** Heuvels, Bosrijk, Heide en zand(grond), Gemarkeerd

Het Speulder- en Sprielderbos bestaat deels nog uit het oude, gemeenschappelijk beheerde malebos. Het bos tussen Garderen en Putten is al bos sinds de Steentijd en er heerst een mysterieuze, sprookjesachtige sfeer met

05 | Garderen - Putten

krom uitgegroeide eiken en beuken die schots en scheef door elkaar staan.

Mooie hervatting van het Veluwe Zwerfpad, na 2 wat saaier etappes met lange rechte paden. De etappe verleng tot schaapskooi. Ermelo. Auto geparkeerd direct

aan de Postweg/drieënweg naast de bushalte. Totaal aantal km is dan circa 21,5 km ik heb helaas in Putten de alternatieve. Markering van de variant genomen 27 km.

ETAPPE 6: PUTTEN – ELSPEET

 Lengte: 30,6 km

 Type: Streekpad

 Kenmerken: Bosrijk, Heide en zand(grond), Gemarkerd

06 | Putten - Elspeet

Lengte: 9.4 KM

Eerste deel vanaf Putten gewandeld tot aan de schaapskooi. Mooie route. Ik heb vanaf Garderen gelopen en dus die route verlengd. Handig met de bushalte en koffie op einde/ begin route. En een betere km etappe verdeling wat mij betreft.

Op dit traject kom je langs vier aanzienlijke heidevelden, Groevenbeekse Heide, Ermelose Heide, Westeindsche Heide en Elspeetsche Heide, waar nog de sfeer van de grote stille heide met vergezichten en troosteloze verlatenheid heerst met soms een fantastisch uitzicht over het Veluwemassief.

ETAPPE 7: GORTELSE HEIDE (EL SPEET - VAASSEN - NIERSEN) ROUTE 27 KM

 Lengte: 26,6 km

 Type: Streekpad

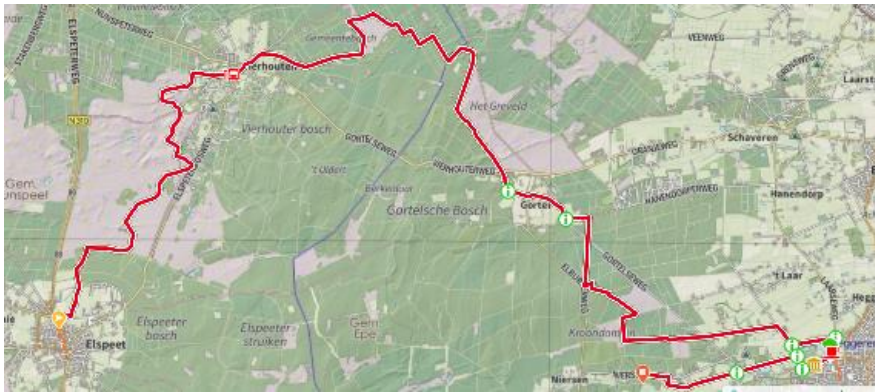
 Kenmerken: Bosrijk, Gemarkerd

Grote delen van de Veluwe zijn nagenoeg onbewoond en geven een gevoel van rust en leegte. Je komt door het rustieke esdorpje Gortel. Het is niet veel meer dan een paar huizen en een school. Hier is de typerende opbouw van een esdorp nog volkomen gaaf te zien, het lijkt wel een museumdorpje.

07 | Elspeet - Niersen

Lengte: 26.6 KM

Prachtige wandeling. Veel over de heide en door het bos. Zo goed als onverhard. Alleen in de dorpjes langs de weg. Heerlijk om weer op het terras in het zonnetje een drankje te drinken. Route is prima uitgezet in het veld. Bij

Cannenburgh gestopt anders midden in bos eindigen. Waarom dit is, is mij onduidelijk.

ETAPPE 8: NIERSEN - HOOG SOEREN

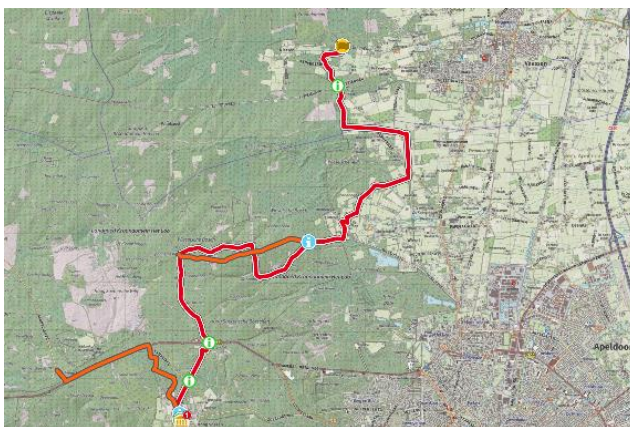
- Lengte:** 15,0 km
- Type:** Streekpad
- Kenmerken:** Bosrijk, Heide en zand(grond), Gemarkerd

In Vaassen staat het eeuwenoude kasteel Cannenburgh te pronken met lanen en een statig parkbos. Het kasteel is gebouwd op de restanten van een eerder kasteel, waarvan de vroegste vermelding uit 1365 stamt. Sporen

08 | Niersen - Hoog Soeren

Lengte: 15.0 KM

van dit vroegere versterkte huis zijn nog te zien in de kelder van het huidige kasteel. In 1543 werd De Cannenburgh het bezit van maarschalk Maarten van Rossum. Hij liet de ruïne tot een statig slot herbouwen, waarbij hij de Renaissancestijl in Gelderland introduceerde. Hij overleed echter in 1555, voor het kasteel klaar was. Zijn opvolger, Hendrik van Isendoorn,

voltooidde het bouwwerk. Je loopt langs sprengenbeken die watermolens aandrijven en verderop wandel je door uitgestrekte bossen, de oudste van Nederland. Langs de onverharde wegen zijn de wroetsporen van de everzwijnen te zien.

Vandaag deze route gewandeld, vanaf Cannenburgh. Begreep niet helemaal waarom vorige etappe midden in bos/ Niersen stopt. Door afsluiting kleine stukken Kroondomein. Veel lange wegen. Verder mooie etappe. Gestopt in Hoog Soeren Brasserie het Jachthuis. 18,2 km.

ETAPPE 9: HOOG SOEREN – KOOTWIJKERZAND

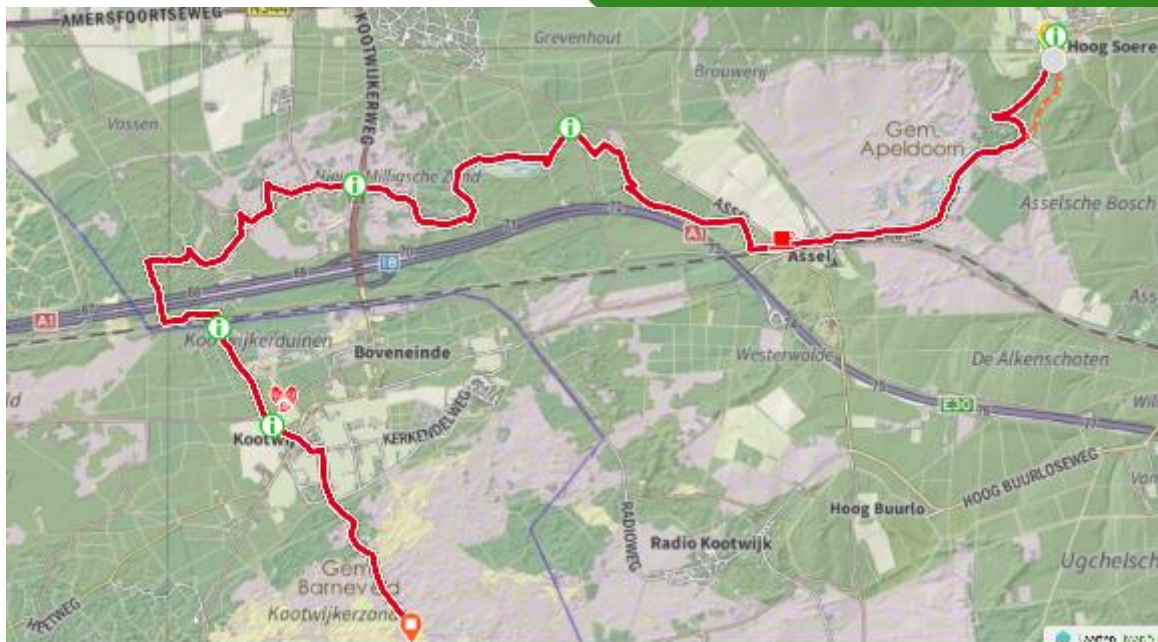
- Lengte:** 17,7 km
- Type:** Streekpad
- Kenmerken:** Bosrijk, Heide en zand(grond), Gemarkerd

Je loopt over brede paden door licht glooiende bossen en langs de Asselsche Heide. Het maakt deel uit van de Kroondomeinen, in het verleden bestemd voor jacht en bosbouw. Daarna kom je langs het vaak doodstille, spiegelende meer in het Kootwijkerveen. Het ligt zo'n 40 m boven NAP en oogt mysterieus.

09 | Hoog Soeren - Kootwijkerzand

Lengte: 17.7 KM

ETAPPE 10: KOOTWIJKERZAND – HOENDERLOO

- Lengte:** 15,5 km
- Type:** Streekpad
- Kenmerken:** Bosrijk, Gemarkerd

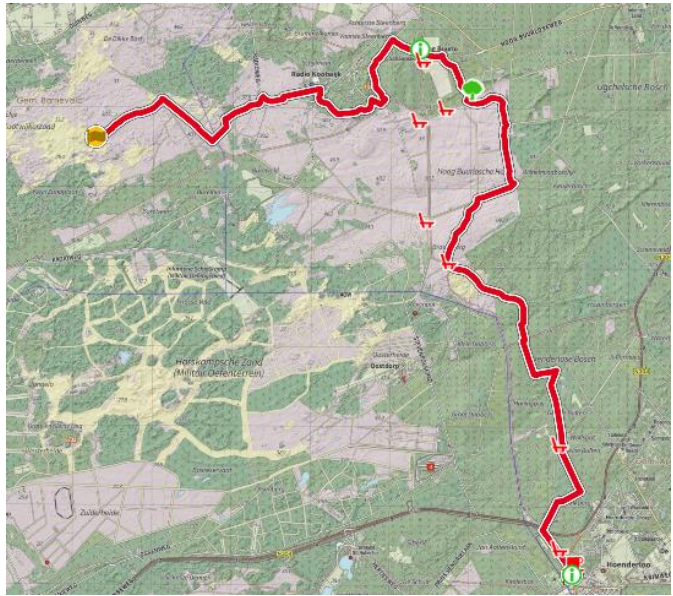
Deze etappe voert je door het hart van de Veluwe dwars door mooie heidegebieden en zandverstuivingen als de Hoog Buurlosche Heide en het Kootwijkerzand. Hier klonken op 28 februari 1928 de legendarische woorden 'Hallo Bandoeng, hallo Bandoeng, hoort u mij?'.

10 | Kootwijkerzand - Hoenderloo

Lengte: 15.5 KM

Het monumentale voormalige zendstation Radio Kootwijk verrijst in het hart van de Veluwe, waar de bomen plaats maakten voor een open gebied van heidevelden en zandverschuivingen. Bij Radio Kootwijk begint de verwondering. Een slingerend pad door de imposante bossen leidt via het kleine gelijknamige dorp naar het voormalige zendstation. Een karakteristiek imposant gebouw dat midden in een natuurlijke omgeving staat. Hier is ruimte voor zowel ontspanning als zakelijke ontmoetingen en evenementen. Voor de meesten is het een imposant en karakteristiek gebouw, voor de ander een brok beton en unheimisch. Het is een bijzonder stukje Cultureel Erfgoed en is hoe dan ook: *Ruimte die je raakt!*

ETAPPE 11: HOENDERLOO - DIEREN

- **Lengte:** 38,6 km
- **Type:** Streekpad
- **Kenmerken:** Bosrijk, Heide en zand(grond), Gemarkeerd

Woeste Hoeve is bekend vanwege het wildviaduct over de A50 dat is aangelegd om te voorkomen dat eeuwenoude trekroutes van het wild werden afgesloten. Wildwissel Woeste Hoeve is een [natuurbrug, of ecoduct](#) over

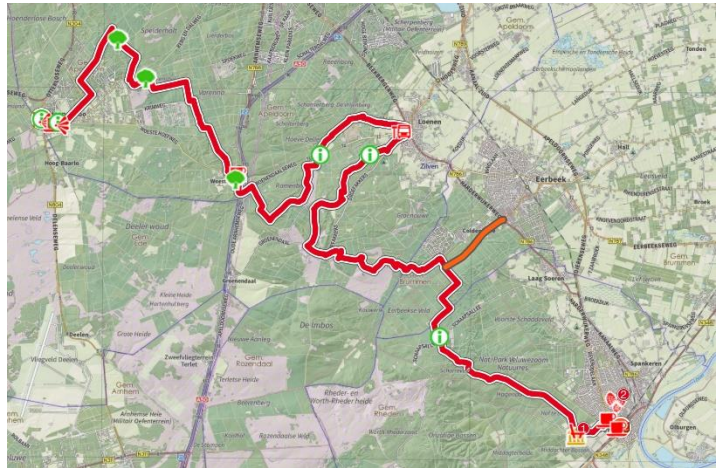
11 | Hoenderloo - Dieren
Lengte: 38.6 KM

de [A50](#) tussen [Apeldoorn](#) en [Arnhem](#) vlakbij buurtschap [Woeste Hoeve](#). Het is in 1988 tegelijk met [Wildwissel Terlet](#) geopend bij de opening van de A50 tussen [knooppunt Waterberg](#) en de afrit [Hoenderloo](#). Hiermee zijn deze twee ecoducten de oudste van Nederland. Het ecoduct overspant naast de A50 ook de Oude Arnhemseweg en vormt een verbinding voor het wild op de [Veluwe](#). De verbinding maakt deel uit van de [ecologische hoofdstructuur van Nederland](#).

Al tien jaar eerder werd geconstateerd dat de weg tussen die steden veel slachtoffers maakte doordat wild de weg overstak. Het leefgebied van herten op de [Veluwe](#) werd door de weg in tweeën gedeeld; de dieren de weg moesten oversteken met de ongelukken als gevolg. In 1980 werden plannen omgezet in daden toen 2,5 miljoen gulden werd vrijgemaakt voor een cerviduct (Cervidae staat voor hertachtigen).^[1] De aanleg van het nieuwe stuk snelweg werd vanwege diverse factoren opgehouden. In 1984 viel het besluit de weg te verbreden en tegelijkertijd de twee [kunstwerken](#) aan te leggen.

Er was druk overleg tussen de ministeries van Verkeer en Waterstaat en Landbouw voor nodig, alsmede een bijdrage van [Natuurmonumenten](#) en de *Vereniging tot behoud van het Veluwe Hert*. De prijs voor de twee wildviaducten zou zijn opgelopen tot 16 miljoen gulden. Voor en na de oplevering zag niet iedereen het nut in van deze twee viaducten, maar de Vereniging tot behoud van het Veluwe Hert weigerde te spreken van weggegooid geld.

In Loenen trekt de herder elke dag bij weer en wind met zijn schaapskudde de heide van de Loenermark op. Als je vroeg bent, kun je meewandelen. Dit is een zeer aantrekkelijk Veluws landschap met uitgestrekte bossen en golvende heidevelden. Er leven edelherten, damherten, reeën en wilde zwijnen. Centraal in het gebied staat een schaapskooi.

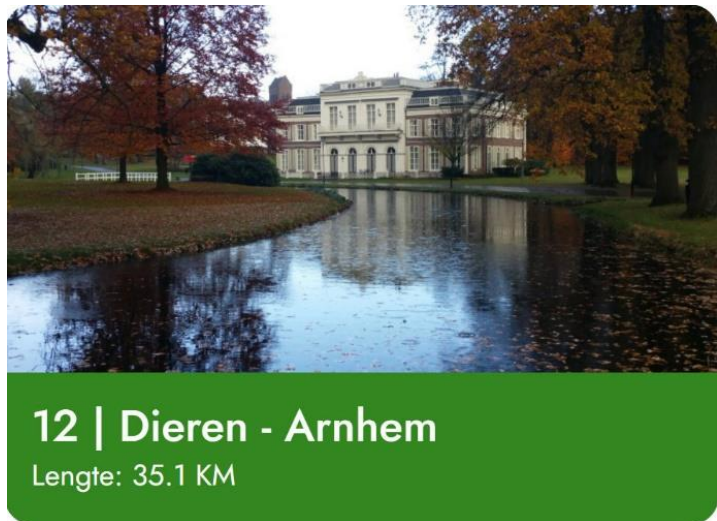

ETAPPE 12: DIEREN - ARNHEM

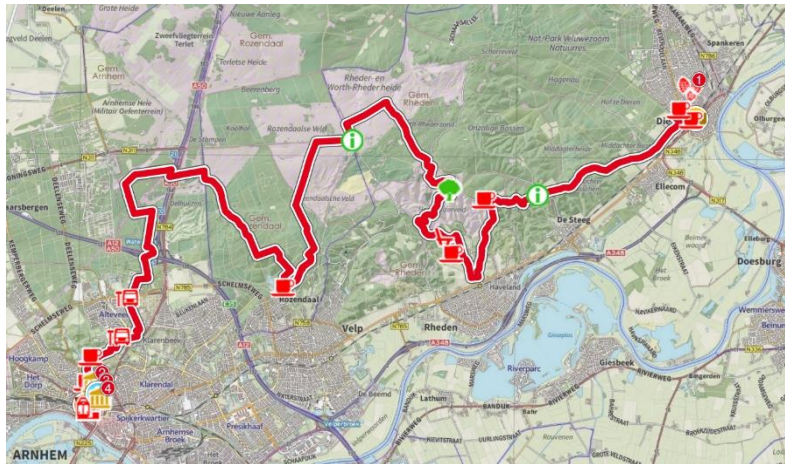
- **Lengte:** 35,1 km
- **Type:** Streekpad
- **Kenmerken:** Bosrijk, Heide en zand(grond), Gemarkeerd

Bij Dieren is het enorme wildpark een voormalig jachtgebied van de Oranjes. Bij De Steeg ligt een grote zwerfkei, de Duivelssteen. In het Nationaal Park de Veluwezoom ligt de Posbank met prachtige vergezichten over het bos en over de IJsselvallei. In augustus zijn er bloeiende heidevelden.

[Nationaal Park Veluwezoom](#) telt ruim 5.000 hectare en is onderdeel van de Veluwe, een groot, aaneengesloten natuurgebied. Je vindt hier haast ongerepte natuur met bossen, heidevelden, zandverstuivingen en landgoederen. Kenmerkend voor Veluwezoom is het reliëf: nergens anders op de Veluwe vind je zoveel heuvels en heb je zo'n mooi uitzicht. Op de Posbank bijvoorbeeld kun je bij mooi weer tot in Duitsland kijken. Niet ver van treinstation Rheden en de stad Arnhem ligt het bezoekerscentrum van Nationaal Park

Veluwezoom. Je kunt er koffiedrinken en er is een winkel. Maar het mooiste vind je buiten: geniet van geurende bossen en glooiende vergezichten op de Veluwe. De Posbank ligt op wandelafstand! Misschien spot je onderweg wel een ree, edelhert of wild zwijn.

ETAPPE 13: ARNHEM – OTTERLO

Lengte: 35,1 km
Type: Streekpad

13 | Arnhem - Otterlo
Lengte: 16.8 KM

stadje Doesburg. Uit woede smeed hij een grote steen naar hen toe maar het gevaarte vloog langs de plaats en belandde bij de Onzalige Bossen op een heuvel. Een afdruk van zijn bokkenpoot in de steen is nog goed te zien.

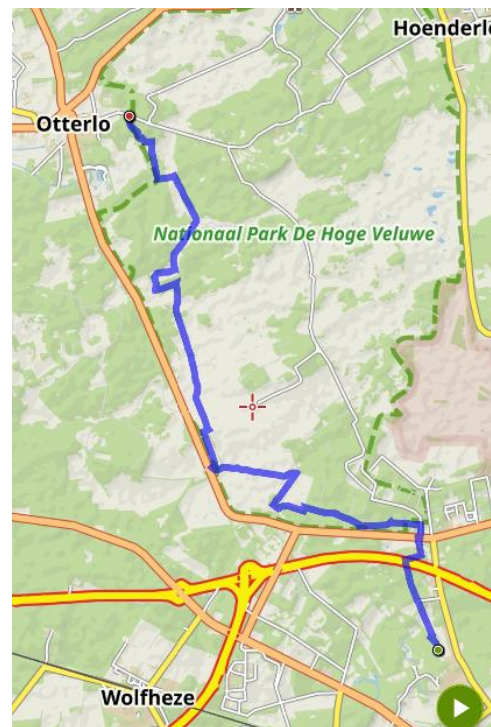
In het Nationaal Park de Veluwezoom ligt de Posbank met prachtige vergezichten over het bos en over de IJsselvallei. In augustus zijn er bloeiende heidevelden. De route is heel erg mooi en gevarieerd met bossen, heide en natuurlandschap. Van begin tot eind bevindt je je in natuur/mooie omgeving. Het grootste gedeelte is onverhard en de route heeft veel heuvels. Zeker een aanrader als je van lange afstanden houdt of aan het oefenen bent voor de 4daagse!

ETAPPE 14: OTTERLO – HOENDERLOO

Lengte: 15,1 km
Type: Streekpad

Kenmerken: Bosrijk, Heide en zand(grond), Gemarkerd

Bij Dieren is het enorme wildpark een voormalig jachtgebied van de Oranjes. Bij De Steeg ligt een grote zwerfkei, de Duivelssteen. Volgens een oude overlevering had de duivel, die in de heuvels van Montferland rondspookte, het aan de stok gekregen met de bewoners van het

 Kenmerken: Bosrijk, Heide en zand(grond), Gemarkeerd

Het hart van de Veluwe biedt niet alleen natuur maar ook cultuur. Het jachthuis Sint Hubertus waar je langs vijverpartijen van de hand van Berlage wandelt, het Museonder, het eerste ondergrondse museum ter wereld of het Kröller-Müller Museum, wereldberoemd vanwege de collectie schilderijen.

Ooit wel eens letterlijk en figuurlijk een kijkje onder de grond genomen? Dat kan in het [Museonder](#), het eerste ondergrondse museum ter wereld.

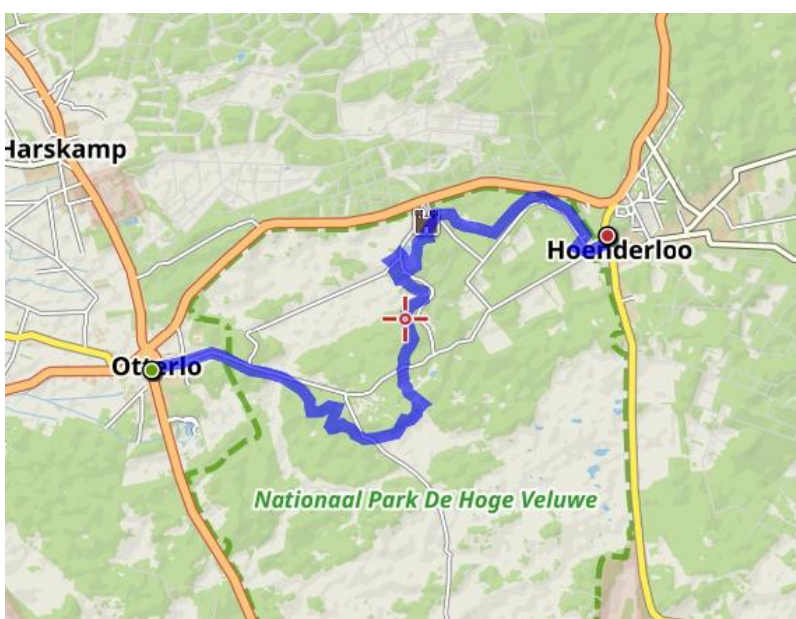
Het Museonder geeft een verrassend beeld van alles wat er onder het aardoppervlak leeft en wat er vroeger geleefd heeft. De tentoonstelling neemt u mee, steeds dieper en dieper de bodem in. Uiteindelijk belandt u zelfs in het middelpunt van de aarde.

En ja, dat lijkt op etappe 16 van het Trekvogelpad: Dit traject biedt een unieke mogelijkheid om beleving van natuur, kunst en cultuur te combineren. De route door Nationaal Park De Hoge Veluwe leidt je langs Museum Kröller-Müller met haar wereldvermaarde collectie. Ook wandel je langs het door architect Berlage ontworpen Jachtslot Sint Hubertus.

14 | Otterlo - Hoenderloo

Lengte: 15.1 KM

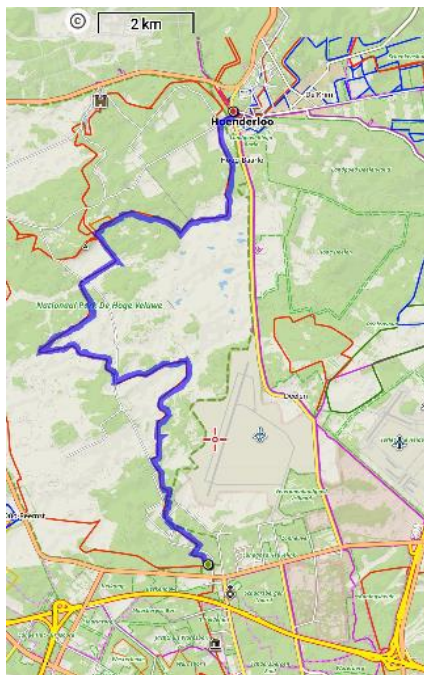
ETAPPE 15: SCHAARSBERGEN – HOENDERLOO

- **Lengte:** 19,4 km
- **Type:** Streekpad
- **Kenmerken:** Heuvels, Bosrijk, Heide en zand(grond), Gemarkeerd

Je loopt Nationaal Park de Hoge Veluwe in waar oud-Veluwse landschappen elkaar continu afwisselen. Het uniek stukje Nederland herbergt een ongekeerde diversiteit aan planten- en diersoorten: van parelmoervlinder tot het imposante edelhert en van het gentiaanblauwtje tot de kleine schorseneer.

15 | Schaarsbergen - Hoenderloo
Lengte: 19.4 KM

De natuur van Het [Nationale Park](#) De Hoge Veluwe is overweldigend. De verschillende oud-Veluwse landschappen wisselen elkaar continu af; tijdens uw tocht door het Park komt u door loof- naald- en gemengde bossen, maar ook over heidevelden (nat en droog), grasvlakten en stuifzandlandschappen.

Die landschappen herbergen een ongekeerde diversiteit aan planten- en diersoorten. Van de zeldzame parelmoervlinder tot het imposante edelhert, van het gentiaanblauwtje tot de kleine schorseneer. Het Park kent meer dan honderd Rode Lijst-soorten (Rode lijst soorten zijn soorten die uit Nederland zijn verdwenen of dreigen te verdwijnen), zoals de tapuit, de draaihals, de heikikker en de ringslang.

De digitale routelijn van deze route is helaas niet actueel. We zijn in afwachting van de meest recente routelijn van Nivon. Kijk

intussen op nivon.nl

ETAPPE 16: GARDEREN - ELSPEET

- **Lengte:** 11,5 km
- **Type:** Streekpad
- **Kenmerken:** Bosrijk, Heide en zand(grond), Gemarkeerd

Het landschap tussen Garderen en Elspeet is compleet anders dan dat van de Kroondomeinen. Het is overwegend vlak en open met een grote afwisseling van eigenaren en landgebruik, van landbouwgrond tot landgoederen met bossen.

16 | Garderen - Elspeet
Lengte: 11.5 KM

Vroeger was het militair oefenterrein, nu loop je tussen de koeien.

Het Speulderbos ligt bij het mooie Veluwe plaatsje Garderen. Er wordt vaak gerefereerd naar het woud als een van de mooiste bossen in het land, en misschien is het dat ook wel. De kronkelende boomstammen van het dansende woud, in combinatie met de heuveltjes, prachtige wandelpaden en de grote kans om wild te zien, maken het Speulderbos tot een van mijn favoriete bossen.

Het Speulderbos bij Ermelo en Garderen vormt een aaneengesloten natuurgebied met het Sprielderbos. Dit laatste ligt in de gemeente Putten. Het Speulderbos vormt met ca. 300 hectare ongeveer een tiende van het hele gebied. Bij het gehucht Drie ligt het bekendste en voor velen mooiste deel van het bos, dat door de

buurtbewoners het "Bos van de dansende bomen" genoemd wordt.

Bossen nabij landgoed 't Sol: dit vergeten bos met een verzameling van bomen uit de jaren 50, is zelfs bij veel Veluwenaren niet bekend. Je moet dan ook de geschiedenis van het oude landgoed 't Sol induiken, wil je erachter komen waarom dit stuk bos er anders uit ziet dan de rest van de omgeving. 't Sol is een gemengd bos met parkachtig gedeelte en een voormalig arboretum; uitzicht op het dorp Garderen. Verder een voormalige zandaafgraving met jonge aanplant en enige heide.

't Sol ligt ongeveer op zo'n terrasrand op de overgang van de stuwwal bij Garderen (zie ook bij Wilde Kamp en Bergsham) naar de vallei van de Leuvenumse Beek (zie ook bij Staverden). Aan de westrand van de voormalige zandaafgraving in 't Sol is een klein deel van de helling steil afgegraven om de interessante geologische opbouw zichtbaar te maken. Een geoefend oog kan zowel de gestuwde structuren van de stuwwal onderscheiden, als de sedimentstromen herkennen die van de stuwwal zijn gegleden en onder water zijn afgezet.

ETAPPE 17: ELSPEET - HOOG SOEREN

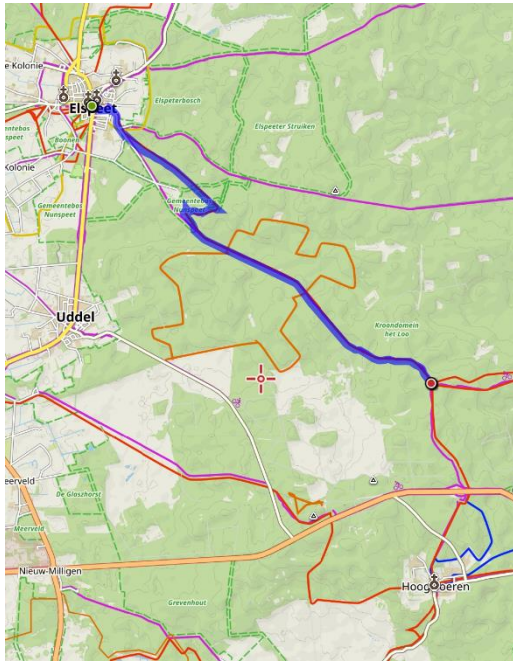
- **Lengte:** 9,0 km
- **Type:** Streekpad
- **Kenmerken:** Bosrijk, Gemarkeerd

Je loopt hier vanaf Elspeet het Landgoed Kroondomein Het Loo in. Het is het grootste aaneengesloten landgoed in Nederland en heeft een rijke cultuurhistorie, een grote biologische diversiteit en veel landschapsschoon. Geniet hier van de rust, de schoonheid en harmonie in het uitgestrekte landschap

17 | Elspeet - Hoog Soeren

Lengte: 9.0 KM

Kroondomein [Het Loo](#) is een bezoek meer dan waard. Het is prachtig wandelen in het Paleispark, waar de natuur het decor vormt voor fraaie cultuurhistorische elementen. De invloed van het huis Oranje-Nassau is in het Paleispark tastbaar aanwezig.

Vele wandel- en fietspaden doorkruisen de uitgestrekte Houtvesterij. Hier vindt u diverse uitgezette wandelroutes die in lengte variëren van 2,5 tot 14 kilometer. In de Houtvesterij wisselen bosgebied en open ruimten elkaar af. In totaal meten het Paleispark en de Houtvesterij samen ruim 10.000 hectare. Fiets-, wandel- en natuurliefhebbers kunnen in dit unieke gebied hun hart ophalen.

ETAPPE 18: HOOG SOEREN – GARDEREN

Lengte: 17,4 km

Type: Streekpad

Kenmerken: Bosrijk, Heide en zand(grond), Boerenland, Gemarkeerd

18 | Hoog Soeren - Garderen

Lengte: 17.4 KM

Bij het Uddelermeer ben je weer in Kroondomein Het Loo. Koning Willem III gebruikte het meer ooit als hofvijver.

Het [meer](#) is waarschijnlijk ontstaan als een [pingoruïne](#) of ijskernheuvel. In het geval van het Uddelmeer gebeurde dit tijdens het Saaliën, een van de laatste [ijstijden](#). Na het smelten van de ijskern bleef alleen het gat over dat tegenwoordig het meer vormt. Het meer heeft een diepte van circa 17 meter. Het smeltwater dal ligt

ingeklemd tussen de stuwwallen van Ermelo en Apeldoorn.

Doordat het Uddelermeer in een relatief droog gebied ligt is het gebied rond het Uddelermeer mogelijk al in de [ijzertijd](#) gecultiveerd. Zeker is in ieder geval dat vanaf de 7e eeuw in de omgeving [ijzer](#) werd geproduceerd. Ten oosten van het meer ligt de Hunenschans, een verdedigingswerk uit vermoedelijk de tiende eeuw.

De oudst bekende vermelding is uit 792-793 als het in een schenkingsoorkonde vermeld wordt als 'Uttiloch'. Een oorkonde uit 950 waarin een schenking van [Keizer Otto I de Grote](#) aan het klooster Engern is vastgelegd heeft vermoedelijk ook betrekking op het Uddelermeer. Er is een sage die het ontstaan van dit meer verbindt aan [reuzen](#)

Koning Willem III liet ook het jachthuis boven op de Aardmansberg bouwen (Aardmansberg vanuit Uddel is een beklimming in de regio Kroondomeinen. Hij is 5.7 kilometer lang en overbruggt 80 hoogtemeters met een gemiddeld stijgingspercentage van 1.4%). Koningin Wilhelmina en prins Hendrik hebben het gebied van woeste gronden later aangekocht en bebost.

